БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

# ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 17 март Шанба № 53 (13. 489). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ОРГАНИ

## СССР халқ депутатлари Съездида

15 март куни СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди ўз ишини давом эттирди.

Танаффусдан кейин **М. С. Горбачев** бундай деди: СССР Президенти этиб сайланишим муносабати билан СССР Олий Совети Раиси сифатидаги вазифам тугади. Шуни ҳисобга олиб, СССР Олий Совети Раиси тўғрисидаги масалани ҳал этиш керак.

Съезд бу масалани кун тартибига киритди.

Съезд М. С. Горбачев СССР Президенти этиб сайланиши муносабати билан унинг СССР Олий Совети Раиси ваколатларини зиммасидан соқит қилиши тўғрисида, А. И. Лукьяновнинг СССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари лавозимидаги (чунки бу лавозим бекор қилинди) ваколатларини тўхтатиш тўғрисида ва М. С. Горбачев Президент лавозимига сайланиши муносабати билан унинг СССР халқ депутати ваколатларини ўз зиммасидан соқит қилиши тўғрисида қарор қабул қилди.

Шундан кейин Съезд СССР Олий Совети Раиси лавозимига номзодлар кўрсатишга киришди. Таклиф тушиши тартибига кўра депутатлардан А. И. Лукьянов, Е. П. Велихов, А. М. Яковлев, Ю. А. Рижов, А. Н. Яковлев, Н. А. Назарбоев, Е. М. Примаков, А. И. Казанник, К. Д. Лубенченко, Н. В. Федоров, А. А. Собчак, С. Б. Станкевич, А. И. Вольский, С. М. Рябченко, Г. И. Фильшин, Д. Н. Кугультинов, Г. В. Колбин, И. И. Заславский, Н. И. Рижков номзодлари кўрсатилди.

Бир қанча депутатлар ўз номзодларини қайтиб олишганидан кейин муҳокама қилиш учун рўйхатда депутатлардан А. И. Лукьянов, Е. П. Велихов, А. И. Казанник, К. Д. Лубенченко, Н. Ф. Федоров, А. А. Собчак, С. М. Рябченко, Г. И. Фильшин номзодлари қолди.

Съезд қатнашчилари СССР Олий Совети Раиси лавозимига А. И. Лукьянов номзодини муҳокама қилишар экан, турлича фикрларни айтишди. Чунончи, депутат **В. А. Шаповаленко** ана шу юксак лавозимда бошқа киши бўлиши керак, деб уқтирди, унинг фикрича, муҳокама этилаётган номзодда, жумладан, холислик сингари муҳим фазилат йўқ. Депутатлардан **Л. А. Кузнецов, Ю. Х. Калмиков, В. Ф. Романов, А. В. Голев, В. Д. Романенко** ва бошқалар танқидий мулоҳазалар, конкрет таклифлар айтишди.

Съезднинг кечқурунги мажлиси депутат **В. И. Воротников** раислигида очилди. Саноқ комиссиясининг раиси **Ю. А. Осипьян** СССР Олий Совети Раисини сайлаш тартибини эълон қилди.

Съезд ҳисоб комиссиясининг раиси **Ю. А. Осипьян** СССР Олий Совети Раиси сайлови юзасидан яширин овоз бериш натижалари аниқланган ҳисоб комиссиясининг мажлиси тўғрисида маълумот берди. Овоз бериш учун сайлов бюллетенларини 1896 нафар СССР халқ депутати олди, — деди у. Сайлов қутилари очилганида 1890 та бюллетень чиқди. 6 бюллетень бекор қилинди. Берилган овозлар қуйидагича тақсимланди: Велихов — ёқлаб 60, қарши — 1824 овоз; Казанник — ёқлаб 75, қарши — 1809 овоз; Лубенченко — ёқлаб 377, қарши — 1507 овоз; Лукьянов — ёқлаб — 1202, қарши — 682 овоз; Рябченко — ёқлаб 26, қарши — 1858 овоз; Собчак — ёқлаб 77, қарши — 1807 овоз; Федоров — ёқлаб 39, қарши — 1845 овоз; Фильшин — ёқлаб 22, қарши — 1862 овоз.

Шундай қилиб, халқ депутатларининг кўпчилик овозини олиб, яъни рўйхатдаги составтавнинг 53,6 фоизи овозини олиб, А. И. Лукьянов СССР Олий Советининг Раиси бўлди.

Съезд ҳисоб комиссияси протоколини тасдиқлади ва ўртоқ **Анатолий Иванович Лукьяновни** СССР Олий Советининг Раиси этиб сайлаш тўғрисида қарор қабул қилди.

Шу билан СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди ўз ишини тугатди. Совет Иттифоқи гимни янграли.

## 19 мартда Тошкентдаги В. И. Ленин номли СССР Халқлари дўстлиги саройида қишлоқ хўжалиги ходимларининг қурултойи очилади



Покланиш даврида яшаяпмиз. Анъаналар покланаяпти, ер покланаяпти. Ниҳоят, ана шу покланиш шарофати туфайли деҳқоннинг азалий орзуси ҳам амалга ошди. Унга, кеч бўлса-да, томорқа учун ер ажратилди, турмушини фаровон этиш учун мустақиллик берилди.

Катта анжуман арафасида жумҳуриятимиз барча хўжаликлари аъзоларининг кайфиятлари баланд. Улар ўтган йилги ютуқ ва камчиликларини сарҳисоб этаяптилар.

Орджоникидзе ноҳиясидаги Ленин номли жамоа хўжалигида отлар ёрдамида ерга ишлов берилаётгани туфайли ҳар йили минглаб сўм маблағ иқтисод қилинмоқда.

— Ҳар бир ишни пухта ўйлаб, режалар асосида ташкил этишимиз ҳар томонлама фойда бераяпти, — дейди хўжалик раиси Ёвмиддин Фахриддинов.

Пастдаги суратда эса Паркент ноҳиясидаги Энгельс номли давлат хўжалигининг чорва врачи Р. Сирожиддинов, ферма мудирининг ёрдамчиси О. Муҳамедов, бош чўпон З. Сафаров ва қўйчилик бригада бошлиғи Ш. Шокамоловларнинг янги туғилган қўзичоқни кўздан кечираётган пайтлари акс эттирилган.

Е. БОТИРОВ суратлари.



## СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съездида

# СССР Президенти М. С. ГОРБАЧЕВ нутқи

Ҳурматли депутат ўртоқлар! СССРнинг биринчи Президенти этиб сайлаб, менга ишонч билдирганингиз учун чуқур миннатдорчилик изҳор қиламан.

Ушбу вазифани давлат учун қийин бўлган пайтда қабул қилиб олаётганимни тушуниб турибман. Мен ўз номзодим Президентликка овозга қўйилиши учун розилик бердим, чунки Ватанимизнинг келажагига, шунингдек, қайта қуриш бутун ҳаётимнинг мазмунига айланганлигига аминман.

Алоҳида масъулиятли эканлигимни тушунаман, буни мен ўз номзодим муҳокама қилинган чоғда депутатларнинг нутқларини тинглаб, яна бир бор чуқур ҳис этдим. Халқ олдидаги бурчимни ижро этишдан ўзимни четга олмайман.

Қайта қуриш сиёсати, ўйлашимча — бизнинг мамлакатимиз сингари мамлакат учун сифат жиҳатидан янги ҳолатга, авторитар-бюрократик системадан инсонпарвар демократик социалистик жамиятга ўтишнинг имкони бўлган бирдан-бир тинч йўлидир.

Президент сифатида мендан қилинган ишларга баҳо берилишини ва келгусига мўлжалланган ўз ҳаракат программамни қандай тасаввур этишимни кутмоқдалар.

Қайта қуришнинг асосий ғалабаси — демократия ва ошкораликдир, бу келгусидаги ўзгартиришларнинг бутун бориши учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Ҳозирги аҳвол мураккаблигига, ижтимоий-сиёсий соҳада жуда кўп қийинчиликлар ва муаммолар мавжудлигига қарамай, шуни айтиш мумкинки, бу борада ҳам инсон манфаатлари сари муҳим бурилиш қилинди. Биз ҳаммамиз сиёсий ўзгартишларнинг дастлабки реал натижаларини ҳис этмоқдамиз. Чинакам халқ ҳокимияти системаси барпо этилмоқда, ҳуқуқий давлат негизлари шаклланмоқда. Унитар давлатдан тўлақонли федерация сари қийин, аммо ҳаётий муҳим ўтиш бошланди.

Биз ўз мамлакатимизда қайта қуришни янгича фикрлаш асосида авж олдириб, янги ташқи сиёсатни ишлаб чиқдик. Бу Совет Иттифоқининг ҳозирги дунёдаги роли тўғрисидаги тасаввурни ўзгартирди. Энг муҳими эса, сўнгги маррада, дунё жаҳоншумул ҳалокат ёқасига келиб қолган пайтда бунга эришилди, дейиш мумкин. Воқеаларнинг хатарли боришининг олди олинди, халқаро муносабатлар соғломлаша бошлади.

Хуллас, ўртоқлар, тарихий миқёсдаги бурилиш тўғрисида гап бормоқда. Буни ҳаммамиз англашимиз муҳим, акс ҳолда қайта қуриш дуч келаётган анчагина, кўпинча аламли ҳодисаларни тўғри баҳолаш қийин.

Ўзгаришларнинг бундай қудратли тўлқинида, рўй-рост айтамизки, бунга кадрларнинг, жамоат онгининг тайёр эмаслигида биз, табиийки, ҳамма нарсани зарур бўлган даражада бажаришга улгурмадик.

Нохуш ҳолатларнинг кечиши: Чернобиль, Арманистон, бошқа табиий офатлар, жаҳон бозорида биз учун вазиятнинг кескин даражада ёмонлашганлиги ўзининг салбий таъсирини кўрсатди. Инвестиция сиёсатида, ичкиликбозликка қарши кампанияни ўтказишда йўл қўйилган хатолар катта зарар келтирди. Жинояткорона совуққонлик ва миллатлараро адоватни жинояткорона авж олдириш оқибатида катта талафот берилди ва одамлар қурбон бўлди.

Қолоқлик, ўн йиллар давомида қарор топган ақидапарастлик, турғунликка, сусткашликка, юқоридан кўрсатма билан яшашга кўникиш бизга халақит берди. Буларнинг ҳаммаси бугунги кунда ҳам ўз таъсирини кўрсатиб турибди. Мен ҳатто шундай деб айтган бўлардим: иқтисодий ва ижтимоий соҳадаги барча қийинчиликлар, бошқа муаммоларнинг кескинлигига қарамай онгнинг қотиб қолганлиги ўзгартишлар йўлидаги асосий тўсиқдир.

Қайта қуришга қарши бўлган турли кўринишдаги бузғунчи кучларнинг тўсқинлик қилувчи таъсири тўғрисидаги масалани ҳам четлаб ўтолмайман. Уларнинг ҳатти-ҳаракатлари қўшимча қийинчиликларни вужудга келтирмоқда ҳамда жамиятимизни янгилашга астойдил интилаётган барча кишилардан жипслашиш ва қатъиятни талаб этмоқда. Вазиятнинг фожиали эканлигини, муаммоларнинг мураккаблиги ва ўзига хослигини, жамиятнинг безовталигини англаб турибман, аммо ваҳимага тушиш, бунинг устига сиёсатни ўзгартириш учун асосни сезмаяпман.

Аксинча, қайта қуриш сиёсатини чуқурлаштириш зарурлиги аён. Айни шу мақсадда аввало президент ваколатидан фойдаланаман. Шуни алоҳида таъкидлайманки, бундан буён ҳам барча қайта қуриш жараёнларини демократик асосда ҳақиқатан ҳам қатъият билан олға томон силжитиш учун ана шу ваколатлардан фойдаланаман.

Съездгача ҳам, бу ерда Съезднинг ўзида ҳам Президентлик ҳокимиятни қўлга олиш хавфини туғдирмайдими, деган хавотирлик билдирилаётганлиги учун бу ҳақда гапиришни зарур, деб ҳисоблайман. Бундай хавотирлик учун асос йўқ. Эндиликда қудратли, реал ҳуқуқларга эга бўлган давлат ҳокимиятининг олий ваколатли органлари — халқ депутатлари Съезди ва Олий Совет ҳимоясидаги Конституциянинг ўзи бунга кафолат беради. Якка ҳокимлик сари ривожланишни истисно этадиган жиддий, пухта ўйланган қарши ҳаракат бунга кафолат беради. Бизда реалликка айланган ошкоралик, сиёсий фикрлар хилма-хиллиги бунга кафолат беради.

Ижтимоий ва иқтисодий соҳада кескинликни пасайтиришга қаратилган туркум тадбирларни амалга оширишни биринчи галдаги вазифа деб ҳисоблайман.

Ҳозир «қатъиятсизлик», «сусткашлик», зарур чораларни кўришда «кечикиш» ва шу сингарилар тўғрисида кўпгина фикрларни эшитиш мумкин. Бунда қисман ҳақиқат бор. Айни пайтда шуни айтмоқчиманки, биз зарур тайёргарлик босқичини ўтдик. Биз хўжалик ҳисобини, хўжалик юритишнинг ижара ва пудрат сингари биз учун янги шаклларини синаб кўрмай, кооперацияни тикламай, ташкилий-бошқарув тузилмаларини ва хўжалик амалиётида пайдо бўлган бошқа кўпгина нарсаларни ўзгартирмай, мавжуд муаммоларни, иқтисодий ислоҳот доирасида уларни ҳал этишнинг энг мақбул усулларини тушунишнинг ҳозирги даражасига эриша олмаган бўлур эдик. Ниҳоят, Олий Совет қабул қилган ёки қабул қилиш арафасида турган ғоят муҳим қонунларни ишлаб чиқишнинг имкони бўлмас эди.

Жамият мана шу жараёнларнинг ҳаммасини бошидан кечириши лозим эди. Биз бунчалик туб ўзгаришларга тайёр эмас эдик, ҳозир ҳам тўла-тўкис тайёр эмасмиз. Хуллас, тайёргарлик босқичи объектив тарзда муқаррар эди. Умуман авторитар-бюрократик системага барҳам бермай туриб, иқтисодиётни тубдан қайта қуришнинг имкони бўлмади. Ҳақиқатан ҳам туб иқтисодий ўзгартишларни амалга ошириш учун бизда ҳуқуқий омиллар ҳам йўқ эди.

Бундай омиллар мавжуд бўлган, ниҳоят, хўжалик юритишнинг эски ва янги шакллари — буйруқбозлик ва иқтисодий шакллари зиддиятли тарзда, ўзаро бир-бирини заифлаштириб, мавжуд вазиятга барҳам бериш имконияти пайдо бўлди. Натижада буйруқбозлик усулларининг ҳам, иқтисодий усулларнинг ҳам таъсири сусайиб, истеъмол бозори, пул муомаласи ва молиянинг номувофиқлиги кучаймоқда, иқтисодий ўсишнинг суръатлари ва сифати пасаймоқда. Озиқ-овқат программасини амалга ошириш билан боғлиқ хатарли аҳвол ҳам иқтисодий ислоҳотни жадаллаштириш зарурлигини тақозо этмоқда.

Айни бурилиш қилиш зарур, акс ҳолда салбий тенденциялар аввалгига қараганда тезроқ кучайиб боради.

Бизга иқтисодий ислоҳотни чуқурлаштиришга доир қатъий ҳаракатлар зарур, деб ҳисоблайман.

Энг аввало мулкчилик, ер, ижарага оид қонунлардаги, мазкур мажмуанинг бошқа қонун ҳужжатларидаги жуда катта бунёдкорлик қудратини амалда рўёбга чиқариш керак. Бу қонун ҳужжатлари қабул қилиниши якунловчи босқичда турибди. Ана шу қонунларни амалга оширишни Президентнинг асосий вазифаси, деб биламан.

Агар биз тегишли иқтисодий муҳит яратиб бермасак, қонунлар ўз-ўзидан кучга кирмайди, одамларнинг ташаббуси бўғилиб, омилкорлиги юзага чиқмай қолади. Биз тўла қонли ички бозорни яратиш билан амалда шуғулланишимиз керак. Бу — ғоят мураккаб иқтисодий, сиёсий ва психологик муаммодир. Уни бирданига ҳал этиб бўлмайди, лекин ҳозирнинг ўзидаёқ бу соҳада изчиллик билан ҳаракат қилиб, ҳар қандай қўрқув ва мажмуалардан халос бўлишимиз лозим.

Бунда нарх белгилаш, таъминот ва сотиш системаларини ислоҳ қилмасдан туриб, давлат буюртмаларини жойлаштириш, товар, пировардида эса фонд биржаларини тузиш практикасини ўзгартирмай туриб, ҳеч бир натижага эришиб бўлмайди. Қишлоқ хўжалигининг ортиқча маҳсулотларини эркин сотиш билан уйғун ҳолда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ва хом ашёнинг асосий турларига нисбатан натура солиғига ўтиш катта қадам бўлиши керак.

Иқтисодиётни маҳаллийлаштиришга қаратилган қонунлар ва қарорларни ҳеч кечиктирмай қабул қилиш зарур.

Ривож топадиган бозор шароитида давлат иқтисодий жараёнларга таъсир этувчи мустаҳкам омилларга эга бўлиши керак. Бунга биринчи навбатда корхоналар оладиган фойдага ва аҳоли даромадига солиқ солишнинг оқилона системаси, молиявий назорат, СССР Давлат банки томонидан бутун тўлов оборотини яхлит тарзда йўлга солиб туриш, реал иқтисодий аҳволга мос келадиган процент ставкаларини белгилаш билан бирга фаол кредит сиёсати ўтказиш киради.

Давлат бюджети камомадини тугатиш, пулнинг қадрсизланиши жараёнига қаршилик кўрсатиш мақсадида давлат харажатларини яқин вақт ичида анча қисқартириши ҳамма нарсадан кўра зарурдир. Айни вақтда бутун аҳоли учун, биринчи навбатда кам ҳақ тўланадиган ва кам таъминланган аҳоли табақалари учун ишончли ижтимоий кафолатларни, социал ҳимояланиш турли тадбирларини, шу жумладан, нарх-наво ўсиши муносабати билан даромадларга ўрни қопланадиган қўшимчалар системасини ишлаб чиқиш керак.

Агарчи депутатлар, мазкур депутатлар вакил бўлиб келган барча қишлоқ меҳнатчилари совет деҳқонлари турмушининг барча масалалари, озиқ-овқат масаласи Президент сифатида мен учун энг устун масалалар эканлигини билишлари керак.

Ана шу барча тадбирларнинг амалга оширилиши учун масъулиятнинг асосий оғирлиги, табиийки, ҳукумат зиммасига тушади. Айни вақтда муҳим масалалар юзасидан вазифалар, муддатлар ва масъул кишилар аниқ белгилаб қўйиладиган президент фармонларини қабул қилишга тўғри келади.

Ниҳоятда самимий бўлиш керак: кенг кўламли тадбирларнинг амалга оширилиши жамиятни янги шароитларга қўяди ва дастлабки пайтларда мушкул ҳолатлар бўлиши, кимнингдир манфаатларига мос келмаслиги мумкин. Шунинг учун ҳам жамиятда барча туб масалалар юзасидан ўзаро ҳамжиҳатликка ва тотувликка эришиш лозим.

Ўртоқлар! Федерациямизни қай тарзда ўзгартириш қайта қуришнинг тақдирига кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади. Энди Президент сифатида мен мамлакатимиз яхлитлигига содиқлигимни яна бир марта тасдиқлайман. Айни вақтда иттифоқдош республикалар суверенитетини, уларнинг иқтисодий ва сиёсий мустақиллигини мустаҳкамлаш, автоном республикалар, бошқа миллий-территориал тузилмалар мақомини ошириш борасида чора-тадбирлар кўриш президент ҳокимиятининг алоҳида ғамхўрлик қиладиган соҳаси, деб ҳисоблайман.

Ушбу масалалар хусусида бу ерда айтилган фикрларга қўшилиб, ҳозирги реалликларни ва федерациямизни, ҳар бир халқни ривожлантириш эҳтиёжларига жавоб бера оладиган янги иттифоқ шартномасини дарҳол ишлаб чиқиш керак, деб ҳисоблайман. Бунда ҳар бир республиканинг ўзига хос шароити ва имкониятларини ҳисобга олиб, федератив алоқалар табақалашувини назарда тутиш керак.

Республикалар мустақиллигини ва уларнинг Конституцияда белгилаб қўйилган ажралиб чиқишгача ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқларини тасдиқлаш мақсадида яқин вақт ичида Олий Совет иттифоқдан чиқиш дастурини муҳокама қилиши ва бу дастур қонун билан белгиланиши зарур. Президент Федерация кенгаши билан биргаликда Олий Совет ҳамкорлигида мана шу барча масалалар билан шуғулланади.

Миллатлараро адоват негизида вужудга келган мушкул муаммоларни, энг аввало қочоқлар муаммосини ҳал этиш учун шошилинч чора-тадбирлар кўриш зарур. Бу хусусда тегишли иттифоқдош республикалар ҳукуматларининг қарорлари, зарур ҳолларда эса иттифоқ ҳукуматининг ҳам қарорлари қабул қилиниши керак. Умуман бугун биз масалани шу тарзда қўйишга ҳақлимиз иттифоқдош республикалар ўз суверенитетларини мустаҳкамлаб ва кенг мустақилликка эга бўла бориб, ўз территорияларида — ўзимизнинг совет нормаларимизга ҳамда халқаро нормаларга мувофиқ, барча миллатларга мансуб кишиларнинг гражданлик ҳуқуқлари таъминланиши учун тўла масъулиятни ўз зиммаларига олишлари зарур. Сиёсий, ҳуқуқий ва моддий масъулиятни ўз зиммаларига олишлари керак. Кейинги вақтларда миллатчилик, шовинистик ва ҳатто ирқчилик шиорлари тарқалиши хавфи вужудга келди. Бунга қарши мамлакатимиз конституциясининг, қонунларнинг бутун кучини қўллаб, аёвсиз кураш олиб бориш зарур.

Сиёсий ислоҳотнинг бошқа масалалари қаторида, менинг назаримда, биринчи навбатда халқнинг ўзини ўзи бошқарув тўла ҳуқуқли органлари сифатида Советларнинг бутун янгиланган структураси тезроқ қарор топишига кўмаклашиш вазифаси президент олдида кўндаланг бўлиб турибди.

Янги республика Советлари ва маҳаллий Советлар ҳозир ер ва мулкчилик тўғрисидаги қонунлар туфайли зарур ҳуқуқ ва имкониятларга эга бўлдилар; тез орада маҳаллий ўз-ўзини бошқариш ва маҳаллий хўжалик тўғрисидаги қонун қабул қилиниши керак. Айни вақтда партия ташкилотларининг Советларга васийлик қилишга, аниқ давлат ва хўжалик масалаларини ҳал этишга бевосита аралашувига чек қўйилади. Бундай шароитда Советлар ўзларининг янги вазифаларини тезроқ ўзлаштириб олиб, тўла куч билан ишлашлари, айниқса, муҳимдир. Акс ҳолда хатарли ҳокимиятсизлик вужудга келади. Қуйидагиларни ҳам таъкидлаб ўтиш зарур, деб ҳисоблайман: Советларнинг янги системасини вужудга келтириш натижасида мамлакат Президенти ўз вазифаларини ижро эта туриб, таяна оладиган механизм вужудга келади. Давлат ҳокимияти ва бошқарув идоралари системасида Президентнинг ролини мен умуман қандай тасаввур қиламан?

Энг аввало қайта қуриш муқаррарлигининг кафолати бўлиш, ҳуқуқий давлатчиликни, ўзини-ўзи бошқарадиган социалистик жамиятни тузиш ишини қатъий ва ҳеч оғишмай олиб бориш унинг энг муҳим вазифасидир.

Ҳокимиятни бўлиш принципи вазифаларини аниқ белгилаб беришни кўзда тутади. Аммо уларнинг ўзаро мустаҳкам ҳамкорлиги имконияти ва заруратини ҳам инкор этмайди. Мен совет давлати бошлиғининг ва унинг ҳузурида тузилаётган Президент кенгашининг асосий вазифаларидан бири ана шунда, деб биламан. Мазкур ташкилотни давлат тараққиётининг ва ижтимоий тараққиётнинг асосий соҳаларида катта сиёсий арбоблар, мутахассисларнинг коллективи, деб тасаввур қиламан. У ички ва ташқи сиёсатнинг асосий масалалари юзасидан тавсияларни ишлаб чиқади ва зарур бўлиб қолганда шошилинч ечимларни таклиф этади.

Шуни ҳам таъкидламоқчиманки, менинг тушунишимча, Президент ўзини қандайдир алоҳида қатлам ёки сиёсий оқимнинг вакили деб эмас, балки бутун халқнинг ишончли кишиси деб ҳис этиши ва иш юритиши керак.

Бу, албатта, Президент ўз сиёсий эътиқодидан воз кечиши керак, деган маънони билдирмайди, лекин ғоят холис ва беғараз тарзда жамиятда мавжуд бўлган қарашлар ва қонуний манфаатларнинг бутун кўламини эътиборга олишга тайёрлигини, мамлакат ва халқ фаровонлигини ҳамма нарсадан ҳам устун қўйиб, қасамёдга мувофиқ иш кўришини билдиради.

Шу муносабат билан бу ерда, съездда ҳам жўшқин, баъзан эса кескин мунозараларга сабаб бўлган масалага тўла аниқлик киритиш керак. Мен Президент билан КПСС Марказий Комитети Бош секретари лавозимларини қўшиб олиб боришни кўзда тутмоқдаман. Бугун ҳам, яқин истиқболда ҳам қайта қуриш манфаатлари бундай ўриндошликни тақозо қилмоқда, деб ҳисоблаётган депутатларнинг фикрига, қўшиламан.

Халқ депутатларининг ҳозирги Съезди СССР Конституциясининг 6- ва 7-моддаларига ўзгартиш киритиб, жамиятимиз демократиясини ривожлантиришнинг янги босқичини бошлаб бермоқда. Бундан буён КПСС бошқа сиёсий ташкилотлар билан баб-баравар иш кўради, сайловда қатнашади, иттифоқ ва республика ҳукуматларини, жойлардаги ҳокимият органларини демократик усуллар билан тузиш ҳуқуқи учун курашаверади.

Шу муносабат билан Президентнинг ва унинг ҳузурида тузиладиган идораларнинг энг муҳим вазифаларидан бири, менинг назаримда, сиёсий ечимлар ва ижтимоий ҳаракатларни бирлаштиришдан иборат. Президент ҳокимияти демократизми ижтимоий тафаккур турли йўналишлари вакиллари билан мулоқот ва ҳам-

(Давоми 3-бетда).

## Янгича ёндашув зарур

16 март куни Тошкент комсомол ходимларининг малакасини ошириш институтида Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитасининг мафкура бўлими ташаббуси билан «Замонавий босқичда Ўзбекистон комсомолида мафкуравий ишнинг долзарб муаммолари» мавзусида семинар иш бошлади. Унда жумҳурият комсомол фаоллари иштирок этишмоқда.

Ялпи йиғилишда Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитасининг Мафкура бўлими мудирининг ўринбосари С. Қурбонов маъруза ўқиди. Нотиқ жумҳуриятдаги оғир иқтисодий аҳвол, унинг келиб чиқиш сабабларига асослича тўхталиб ўтди. Сиёсий вазиятга баҳо бера туриб, шуни айтиш керакки, — деди у, — яқин келажакда кўп партиялилик вужудга келиши мумкин. Ва ҳар бир сиёсий ташкилот устунлик қилишга интилиши табиийдир. Демак, энди турли сиёсий кучлар орасида том маънода кураш боради. Шу туфайли кенг оммани сиёсий маорифга жалб қилиш алоҳида аҳамият касб этади.

Ўзбекистон комсомоли мафкуравий ишининг долзарб муаммоларига бағишланган иккинчи маърузани жумҳурият комсомоли Марказий Қўмитасининг котиби А. Қодиров ўқиди. Ҳозир ҳаммамизни ўйлантираётган дин, миллатлараро муносабатлар, эски ўзбек алифбосининг келажаги билан боғлиқ фикрлар, сиёсий маориф, мафкуравий ишни тамомила янгича асосда қуриш истиқболлари юзасидан мулоҳазалари семинар қатнашчиларида катта қизиқиш уйғотди.

Тушдан сўнг семинар қатнашчилари тўрт секцияга бўлиниб, ёшларни сиёсий ахборот билан таъминлаш муаммолари ва ечими йўллари, уларни байналмилал, ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, миллатлараро мулоқот маданиятини юксалтириш, янги шароитларда даҳрийлик тарбияси усулларини ўзгартириш масалалари юзасидан иш олиб боришди.

Бугун семинар ўз ишини давом эттирмоқда.

## Наврўз сайилига марҳамат!

**21 март куни Урганч шаҳрида Наврўз байрами сайили ўтказилади. Шу кеча-кундузда Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитаси Ёшларининг бўш вақтларини мароқли ўтказиш бўлими ходимлари сайилни ташкил этиш юзасидан катта ишларни амалга оширмоқдалар.**

— Бўлимимиз томонидан ўтказилган «Камолот—89» кўрик-конкурси кўпчиликка манзур бўлди, — дейди бўлим бошлиғи Мўмин АБДУЛЛАЕВ. — Конкурсда иштирок этган кўпгина истеъдодли ёшлар ўз йўлларини, мухлисларини топиб олишди. Урганчдаги байрамимиз ҳам ундан кам бўлмайди. Авваламбор, Наврўзни ҳақиқий байрам сифатида нишонлашни олдимизга қатъий вазифа қилиб қўйганмиз. Қолаверса, шу баҳона истеъдодли ёшларга ҳам йўл очилиши аниқ. Ундан ташқари, сайил халқ анъаналари руҳида ўтади. Унда турли мусобақалар, қариялар билан мулоқотлар, «Ким яхши сўзлайди» тил баҳси, сумалак пишириш, турли хил таомлар тайёрлаш конкурсларни ўтказиладиди. Мана шу барча тадбирларни ўтказиш учун ўн минг сўмлик маблағ ажратилган.

Болакайларни ҳам унутганимиз йўқ. Байрам иштирокчиларининг энг кўпини улар ташкил этиши аниқ. Шунинг учун «Қувноқ стартлар» мусобақасини ўтказиш кўзда тутилган.

Сайилда жумҳуриятимизнинг ҳамма вилоятларидан вакиллар иштирок этишади. Шунингдек, таниқли ҳофизлар, масхарабозлар, сўз усталари ҳам таклиф этилган. Хуллас, байрамнинг байрамдек ўтишига ишончимиз комил.

Барча-барчани қўҳна Урганчга — катта Наврўз сайлига марҳабо деймиз.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитаси VII пленумининг Резолюцияси

# ВЛКСМ XXI съездида Ўзбекистон ЛКСМнинг позицияси тўғрисида

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитасининг VII пленуми ВЛКСМни тубдан янгилаш, жамиятда унинг ўрни ва ролини фаолиятининг принциплари, мазмуни ва тузилишларини, шакллари ва усулларини ўзгартириш долзарб ҳамда пишиб етилган масалалар, деб ҳисоблайди.

Жумҳурият комсомолида ўтган ҳисобот-сайлов кампанияси, комсомол ташкилотларида бўлган кўпдан-кўп мунозаралар, комсомол йиғилишларида ва ёшлар матбуотида ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг Ҳаракатнома Баёнотини ва ВЛКСМ Устави лойиҳаларини муҳокама этиш Ўзбекистон ЛКСМнинг ВЛКСМ XXI съездида кўриб чиқишга киритиладиган принципиал масалалар юзасидан позициясини белгилаб олиш имкониятини берди.

У қуйидагилардан иборатдир:

1. Ўзбекистон ЛКСМи ВЛКСМ ўзининг аниқ Ҳаракатномасига, унда ёшлар ўртасида иш олиб боришнинг сиёсий мақсади, сиёсий вазифалари ва сиёсий шакллари ва усуллари устун бўлган мустақил ёшларнинг ижтимоий-сиёсий ташкилоти бўлиш тарафдоридир.

2. ВЛКСМ ўз фаолиятини КПСС билан ғоявий муштаракликда амалга оширади, мустақил равишда ўзининг истиқбол ва кундалик мақсадларини, иш усулларини ва йўналишларини аниқлайди, партия сиёсатини ишлаб чиқишда ва амалга оширишда иштирок этади. Комсомол ва партия фаолиятининг стратегия ва тактикасининг мунозарали масалалари баҳслар, мулоқотлар ва фикрларни солиштириш асосида ҳал этилади.

Пленум КПСС XXVIII съездига, жумҳурият Компартиясининг навбатдаги съездига тайёргарлик доирасида КПСС Уставининг бўлимларини ва ВЛКСМ XXI съездида қабул қилинадиган янги сиёсий мушоҳада, комсомол моделига мувофиқ тарзда тегишли партия қарорларини қайта кўриб чиқиш тўғрисидаги масалани қўйишни зарур, деб ҳисоблайди.

3. ВЛКСМ фаолияти СССР Конституцияси ва ВЛКСМнинг Ҳаракатнома мақсадларига зид бўлмаган бошқа ёшлар ташкилотлари, ҳаракатлар, ижтимоий мустақил органлар билан тенг ҳуқуқли асосда ҳамкорлик қилади.

ВЛКСМ В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ кашшофлар ташкилоти билан ғоявий бирликда ҳамкорлик қилади, унга зарур ёрдам кўрсатади ва сайлаб қўйиладиган комсомол органларида кашшофлар ташкилотларининг вакиллари бўлишини таъминлайди.

4. ВЛКСМ давлат ва жамият тузумининг ўзига хосликларини ҳамда ўзини ривожлантириш имкониятини ҳисобга олган ҳолда тузилиши зарур.

ВЛКСМ келгусида ўзининг Ҳаракатнома мақсади ҳамда ғоявий асоси бўйича ягона, тузилиши бўйича суверен совет социалистик жумҳуриятлари мустақил коммунистик ёшлар союзларининг кўнгилли иттифоқи сифатида шаклланади. Тенг ҳуқуқ асосида бирлашган иттифоқдош жумҳуриятлар ЛКСМлари барча тўла ҳуқуқларга эга бўлган ҳолда совет федерацияси миқёсидаги умумкомсомол вазифаларини ҳал этиш учун марказий сайлаб қўйиладиган органларга уларнинг бир қисми делегат қилинади.

Уз иттифоқининг тузилишини, сайлаб қўйиладиган органларни шакллантириш, бюджетни белгилаш, ҳисобни юритиш, ўзларининг корхоналарини ташкил этиш ва ҳоказолар иттифоқдош жумҳуриятлар мустақил коммунистик ёшлар союзларининг мутлақо ихтиёрида бўлади.

Ҳар бир иттифоқдош жумҳурият ВЛКСМнинг марказий сайлаб қўйиладиган органларида ва Марказий Қўмита аппаратида унинг миқдорига мувофиқ тарзда кафолатланган ўрни бўлиши, шунингдек, Қуролли Кучлар комсомол ташкилоти марказий органларининг таркибига ўзларининг вакилларини махсус делегат қилишлари зарур, деб ҳисоблансин.

5. Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитасининг пленуми Ўзбекистон комсомоли, Устави ва Ҳаракатномасининг лойиҳаларини тайёрлаш, уларни Ўзбекистон ЛКСМнинг навбатдаги XXIV съезди муҳокамасига киритиш зарур деб ҳисоблайди.

Жумҳурият комсомоли Марказий Қўмитаси бюроси Ўзбекистон ЛКСМ Устави ва Ҳаракатномаси лойиҳасини ишлаб чиқиш юзасидан комиссия тузсин, уларга мазкур лойиҳалар юзасидан таклифларни тўплаш ва умумлаштириш, тушаётган таклифларни ёшлар оммавий ахборот воситаларида кенг муҳокама қилиш ишини ташкил этиш топширилсин.

6. Ички союз тузилиши асосида қуйидаги принциплар ва кафолатлар ўз ўрнини топиши лозим:

— ташкилотларда ВЛКСМ аъзоларининг амалдаги эркинлиги, комсомолга ўтиш ва ундан чиқиш ихтиёрийлиги;

— ВЛКСМ аъзоларининг ташкилот олдидаги ва ташкилотларнинг комсомоллар олдидаги ўзаро мажбуриятлари ва масъулиятлари;

— бошланғич комсомол ташкилотларининг устунлиги ВЛКСМ фаолияти қуриладиган манфаатлардан келиб чиқади;

— сайлаб қўйиладиган раҳбар ва ижроия органларининг вазифалари, ҳуқуқлари ва бурчлари бошланғич ташкилотдан бошлаб, қуйи бўғинлар томонидан белгиланади;

— раҳбарлар ва ижроия ташкилотлар ўртасида «қонунчилик (комсомол қўмитаси) ва «ижрочилик» (раҳбарлар, аппарат) вазифаларининг бўлиниши;

— комсомол ташкилотларининг бюджетини тасдиқлаш, у кимнинг ҳисобида шаклланган бўлса, ўшалар томонидан амалга оширилади;

— сайловлар муқобиллик асосида тўғридан-тўғри ва яширин овоз бериш орқали амалга оширилади;

— назорат қилиш вазифаларини олий орган — йиғилиш, конференция, съездга ҳисоб берувчи сайлаб қўйиладиган органлар амалга оширади;

— комсомол ташкилотларининг ёшлар муҳитида реал вазиятни ҳисобга олган ҳолда уларнинг ёшлар қатламлари бўйича, комсомоллар манфаатларининг муштараклиги асосида омилкор ташкилий тузилишлар яратиш имконияти.

7. 1990 йил 11 февралда «Комсомольская правда» газетасида эълон қилинган ВЛКСМ Устави лойиҳасига, ВЛКСМ Ҳаракатномаси вариантига Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитасининг ички гуруҳи қилган таклифлари асосан маъқуллансин.

Ўзбекистон жумҳурият комсомол ташкилотидан ВЛКСМ XXI съезди делегатларига ушбу ҳужжатларни ВЛКСМ XXI съезди муҳокамасига киритиш таклиф этилсин.

ЎЗБЕКИСТОН ЛКСМ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ VII ПЛЕНУМИНИНГ

## Резолюцияси

### «ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИНИНГ ПАРКЕНТ ШАҲРИДАГИ ВОҚЕАЛАР ТЎҒРИСИДА».

Яна жумҳуриятни мудҳиш хабар жунбушга келтирди, бу сафар Паркент воқеалари ҳақида. Қон тўкилди, инсонлар, жумладан, ёшлар қурбон бўлди. Шу муносабат билан биз, пленум қатнашчилари савол билан мурожаат қиламиз: «Аҳолига қарши қурол қўллашга нима мажбур қилди!» Паркентдаги воқеалар тафсилотларини ўрганувчи Ҳукумат комиссиясига қон тўкилишнинг аниқ айбдорларини айтсинлар, деб мурожаат қиламиз. Фақат тўлиқ ҳақиқат, кенг ошкоралик ва жумҳурият аҳолисини зудлик билан хабардор қилиш миш-мишлар, қўрқув муҳити авж олишини тўхтатиб қола олади.

Бу муҳим ишда оммавий ахборот воситалари алоҳида фуқоролик вазифасини бажаришлари лозим. Афсуски, сўнгги вақтда айрим газета ва журналлар, жумладан, комсомол нашрлари ҳам Ўзбекистонда содир бўлаётган воқеаларни бузиб кўрсатишмоқда.

Хусусан «Известия» газетасида Паркентдаги воқеалар нотўғри ёритилди. Бу сингари ҳоллар жумҳуриятимиз, Ўзбекистон халқи тўғрисида ҳақиқатдан йироқ тушунча беради.

Бундай ёндашувга норозилик билдирган ҳолда жумҳуриятимиздаги воқеаларни ўз мақолаларида бузиб кўрсатган марказий газета ва журналлар таҳрир ҳайъатларидан бу фактларга тўғри баҳо беришни ва келгусида бундай ҳолларга йўл қўймасликни талаб қиламиз.



Посёлка аҳолисидан 500 нафарини иш билан таъминлаш Қамаши ноҳиясидаги К. Маркс номли давлат хўжалиги директори Раҳматулла Омоновнинг бирдан-бир мақсадига айланиб қолган. Хўжалик меҳнаткашлари унинг номзодини Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига кўрсатишаётганда у шундай вазифани зиммасига олган эди. Директор депутатликка сайланди ва ўша кундан бошлаб шу ишга киришди. Икки ой ичида хўжаликда тикув цехи очилди. Шишадан ёдгорлик буюмлари тайёрлаш цехи ҳам шундай иш масканларидан биридир. Хуллас ҳозиргача 100 киши иш билан таъминланди. Бугун ғишт заводи қурилиши ҳам қизғин олиб борилмоқда.

СУРАТДА: депутат-директор ёдгорлик цехи устаси М. Гайсин билан.

ЎзТАГ мухбири Ш. ШАРОПОВ олган сурат.

Акс-садо

# ЁТҚ: бугун ва келажак

**Газетамизнинг шу йил 3 февраль сонида Ўзбекистон ССР Ёшлар ташкилотлари қўмитасининг (ЁТҚ) Устави лойиҳаси чоп этилганди. Редакциямиз муштарийлардан лойиҳа бобида турли фикрлар билдирилган кўплаб хатлар олди. Қуйида улардан айримларини эътиборингизга ҳавола этамиз.**

Ишончим комилки, ЁТҚнинг келажаги порлоқ. Бунинг сабаби нимада? Ташкилот фаолиятини, амалга ошираётган ишларини сўнгги ойларда диққат билан кузатиб бормоқдаман. Жумҳуриятимиз ёшларига ЁТҚдек носиёсий ташкилот жуда зарур. Комсомол ёшлар ўртасида ўз обрўсини кундан кунга йўқотиб бормоқда. Энди унинг айрим вазифаларини ЁТҚ ўз зиммасига олмоғи керак. Аммо у ҳам комсомолдек бюрократик ташкилотга айланиб қолмасмикан, деб чўчийман. Негаки, Устав лойиҳасида шундай бюрократизм, эътиборсизлик ҳоллари учрайдики, улар муҳокама чоғида барҳам топиб кетишига умид қиламиз. Шунинг учун лойиҳага қуйидаги фикрларни илова қилмоқчи эдим.

Аввало, у Ўзбекистонда ўзбек тили давлат тили, деб эътироф этилганига қарамай, рус тилида ёзилгани ва сўнг таржима қилингани шундоқ сезилиб турибди.

Хусусан, лойиҳанинг биринчи жумласига эътибор берайлик. Унда, битта гапда «ташкилот» сўзи уч бор ишлатилган. Бу тил қоидасига зиддир. Шунинг учун **ташкилот сўзининг сўнггисини «тузулма» деган атамага (рус тилида «формирование» дейиш мумкин) алмаштирилса, мақсадга мувофиқ бўларди.**

Лойиҳанинг биринчи бобидаги изоҳда ҳам жузъий англашилмовчиликка йўл қўйилган. Чунончи, ЁТҚнинг умумий йиғилишида қабул қилинган қарорига аъзолардан бир қисми норозилик билдирса, бу ҳақда «йиғилиш мобайнида ёки у тугагандан сўнг маълум қилиш зарур» дейилган. Менимча, бу ўринда «тугагандан сўнг» сўзлари ортиқча.

**Шамсиддин ҲАЙДАРОВ,**
**Қашқадарё вилояти, Чироқчи ноҳияси, «Кўкдала» қишлоғи.**

●

Устав лойиҳасининг «Ўзбекистон ССР Ёшлар ташкилотлари қўмитасининг кенгаши» бобидаги иккинчи хат бошидаги гапдан сўнг: **«Кенгаш мажлиси икки ойда бир марта ўтказилади»** деган аниқлик киритилиши керак. Чунки кенгашнинг вазифа ва ҳуқуқлари аниқ кўрсатилгани ҳолда, унинг қачон йиғилиши ҳақида аниқ бир гап айтилмаган. **Ушбу қўшимча киритилгандан сўнг саккизинчи хат бошидаги «ҳар кварталда бир марта» сўзларини олиб ташлаш керак.**

Лойиҳадаги эътиборга молик яна бир камчилик тафтиш комиссиялари ҳақида ҳеч нарса дейилмаган. Ҳар бир уюшма, ташкилотда эса бундай комиссия бўлиши шарт. **Шунинг учун юқорида тилга олинган иккинчи бобнинг охирига «тафтиш комиссиясининг вазифасини бажаради» деган қоидани киритиб, бу ишни кенгаш зиммасига юклаш тўғри бўлади.**

**Ҳосият РАҲМОНОВА,**
**Тошкент Давлат тиббиёт институти даволаш факультетининг жарроҳлик бўлими олтинчи курс талабаси.**

●

ЁТҚ Устави лойиҳасини диққат билан ўқиб чиқдим. Бугунги кунда ҳар бир ташкилот ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтмоқда. Бундан ЁТҚ ҳам мустасно бўлолмайди. **Шунинг учун лойиҳанинг: «Ўзбекистон ССР Ёшлар ташкилотлари қўмитасининг маблағлари» бобининг учинчи хат бошидан сўнг «ҳамкорликда қурилган корхоналардан тушган маблағлар»,** деган иккита банд киритилиши шарт деб ўйлайман. Негаки, ЁТҚ талай халқаро ишларда қатнашиши аниқ. Шундай экан, у келгусида ўз корхоналарига эга бўлиш, ёхуд ҳамкорликда қурилажак корхоналарга воситачилик қилиши мумкин. Бундан ташқари, жумҳурият миқёсидаги катта ташкилот эртага ўз нашрига эга бўлмаса, унинг фаолиятидан ёшлар бугунгидек хабарсиз қолаверади. Ташкил этилажак нашр эса қўмитага нафақат маънавий, балки моддий жиҳатдан ҳам фойда келтирмоғи лозим бўлади.

**Равшан ЮНУСОВ,**
**иқтисодчи.**
**Тошкент шаҳри.**

# Маслакдошлар мулоқоти

Ўзбекистон, Тожикистон, Қирғизистон, Туркманистон жумҳуриятлари комсомол ташкилотларидан ВЛКСМ XXI съездига сайланган делегатларнинг Тошкентда бўлиб ўтган йиғилишига мана шундай баҳо бериш мумкин. Ҳозирги пайтда мамлакатимизда юзага келган мураккаб сиёсий вазиятнинг ғоят ўткир, долзарб масалаларини кун тартибига киритадиган ВЛКСМнинг навбатдан ташқари XXI съезди ёшлар иттифоқининг ривожланишида янги босқич бўлиши турган гап.

Регион комсомоллари бу анжуманга қандай умид боғламоқдалар? Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Қўмитасининг биринчи котиби А. Носиров ўз фикр-мулоҳазаларини ўртоқлашди, йиғилиш тўғрисидаги таассуротларини баён қилди.

Йиғилишда барча масалалар юзасидан баҳамжиҳатликка эришилди. Йиғилиш тугаши билан унинг қатнашчилари делегатлар клубини ташкил этишди. Унга ҳар бир жумҳуриятдан ғоят фаол, жанговар делегатлар кирди.

Кеча улар яна бир бор тўпланишиб, жумҳуриятлар комсомоли Марказий Қўмиталари пленумларида, комсомол фаолларининг кенгайтирилган мажлисларида муҳокама этилган съезднинг асосий ҳужжатларини муҳокама этишни давом эттиришди. Бунда ВЛКСМ Устави, Ҳаракатномаси лойиҳалари, назорат - тафтиш органлари, ВЛКСМ XXI съезди иш регламенти юзасидан секцияларнинг иш якунлари ҳам кўриб чиқилди.

Съезднинг очилишига оз вақт қолди. Шунинг учун ҳам ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг масъул ходимлари регионал йиғилиш қатнашчиларини таништирган лойиҳалар юзасидан қизғин муҳокама ва мунозаралар давом этмоқда.

**Тошкент комсомол ходимлари малака ошириш институтида ВЛКСМ Устави лойиҳаси муҳокамасига бағишланган секция ишини ВЛКСМ Марказий Қўмитасининг ташкилий-устав шўъбаси мудири Г. Скиданов олиб борди.**

— Устав лойиҳаси ҳақидаги фикр-мулоҳазаларингизни, албатта, бу иш билан шуғулланаётган махсус комиссияга топшираман, — деди у муҳокамани бошлаб. — Аммо бир илтимос, сизнингча, бўш бандларни фақат танқид қилиб қолмай, балки аниқ таклифлар киритинглар.

Секция қатнашчилари бирин-кетин сўз олиб, ўз фикр-мулоҳазаларини билдира бошлашди. Аксарият комсомоллар ташкилот номидаги «коммунистик» ва «Бутуниттифоқ» тушунчаларининг мавҳумлиги ёшларни бездириши мумкин, деган ташвиш билдирди. Ҳақиқатан ҳам биз 70 йил коммунизм қурамиз, деб дунёга жар солдик, оқибатда ҳарбий соҳани ҳисобга олмаганда, дунёдаги энг қолоқ давлатлар даражасига тушиб қолдик. Бас, шундай экан, баландпарвоз гапларни қўя туриб, ҳаётдан келиб чиқиш керак эмасми?

Кўпчилик «Бутуниттифоқ» сўзлари орқали ташкилот мамлакат ёшларига яккаҳокимликка даъво қилмайдими, деган фикр билдирди. Бунга қўшилиб бўлмайди. Негаки, ҳар қандай сиёсий ташкилот устунликка интилади. Унга кириш кўнгиллилиги кафолоти, рақобатчилар орасида енгиб чиқиш, бу бошқа гап.

Комсомол ўз фаолиятини КПСС билан ғоявий ҳамкорлик асосида олиб бориши хусусида яна ноаниқликлар келиб чиқди. Негаки, ҳозир КПССнинг ўзида мустаҳкам якдиллик йўқ. Агар комсомол фақат партиядаги демократик, тараққийпарвар кучлар билан ҳамкорлик қилади, десак, унда демократик кучни қандай омилга қараб аниқлаш мумкин, деган савол туғилиши табиий. Хуллас, бу банд устида ишлаш керак бўлади.

Ташкилотга аъзолик масаласига келсак, Уставга кўра комсомол аъзоси СССР Конституциясига зид фаолият олиб бормаётган ҳар қандай ташкилот ишида қатнашиш мумкин. Бироқ хорижда буржуа демократик партиялари ҳам Конституция доирасида иш олиб боришади. Наҳотки, комсомоллар шундай ташкилотларга ҳам аъзо бўлишлари мумкин бўлса? Бу фикрни Қирғизистон Давлат дорилфунуни комсомол қўмитасининг котиби А. Чукин билдирди. Жуда ўринли мушоҳада.

Устав лойиҳасига кўра, ташкилотга 14 ёшдан аъзо бўлиш мумкин. Бироқ Андижон тикув-ишлаб чиқариш бирлашмасининг комсомол қўмитаси котиби А. Калантаров тўғри пайқаганидек, СССР Конституциясига мувофиқ совет фуқаролари фақат 18 ёшдан кейингина сиёсий фаолият олиб бориш ҳуқуқига эгалар.

Тожикистон ССР Кўлоб шаҳар комсомол қўмитасининг биринчи котиби Абдуғаффор Раҳмонов ташкилот умуман ёшлар манфаатларини эмас, балки фақат комсомолларнинг манфаатини ҳимоя қилиши керак, деди.

Хуллас, фикрлар хилма-хил. Устав лойиҳаси ВЛКСМнинг XXI съездида кўриб чиқилиб, узил-кесил қабул қилинади. Аммо бир нарса аниқ. Сўнгги пайтлар иттифоқ комсомоли керакми, деган гаплар кўп айтилмоқда. Йиғилишда ўртоқ Г. Скиданов: «Агар Иттифоқимиз таркибида фақат Россия ва Ўрта Осиё жумҳуриятлари қолса ҳам, у Иттифоқ бўлиб яшайверади», деди. У ҳазиллашиб айтди-ю, бироқ кулгини йиғиштириб қўйиб, ўйлаб кўрилса, бу гапда жиддий рамзий маъно бор. Дарвоқе, бизнинг Ўзбекистон, қолаверса, Ўрта Осиё жумҳуриятлари йигит-қизлари комсомол учун шунчалик қуйиб-пишаётган экан, у ҳеч қачон таянчсиз қолмайди.

**Фурқат НЕЪМАТ,**
**«Ёш ленинчи» мухбири.**

# АРМИЯ ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

**СССР Қуролли Кучлари қурилиши муаммолари орасида гражданларни ҳақиқий ҳарбий хизматга чақириш билан боғлиқ масалалар жамоатчиликнинг, оммавий ахборот воситаларининг диққат-эътиборини ҳамиша жалб этмоқда. ТАСС мухбири СССР Қуролли Кучлари Бош штаби бошлиғининг ўринбосари, генерал-полковник Г. Ф. Кривошеев билан шу ҳақда суҳбатлашди.**

**— Григорий Федотович, Армия ва Флотда жамиятимизни қайта қуриш билан боғлиқ бўлган ўзгаришлар содир бўляпти. Бу ўзгаришлар армия ҳаётининг барча соҳаларига даҳлдордир. Ана шу туб ўзгаришлар содир бўлаётган вазиятнинг хусусиятлари ҳақида гапириб берсангиз.**

— Шуни рўй-рост айтиш кераккки, жамиятда қайта қуришга даҳлдор силжишлар билан бирга муайян кучлар авж олдираётган салбий жараёнлар ҳам кенг тарқалди. Бу кучлар қайта қуриш шиорларини эълон қилиб, амалда қайта қуришга ҳужум қилмоқдалар. Ғаразли мақсадларни, манфаатпарастликни кўзламоқдалар, халқни гражданлар ўртасидаги мухолифликка отлантирмоқдалар, қанчалик ёмон бўлса шунча яхши принципига асосан ҳаракат қилмоқдалар. Ўтган йили ана шу жараёнлар Қуролли Кучларни ёш йигитлар ҳисобига тўлдириш ишига салбий таъсир этди. Мудофаа нозирлиги биринчи марта ана шундай кенг кўламдаги илгари вужудга келмаган жиддий муаммоларга дуч келди.

Масалан, Болтиқбўйи ва Кавказорти жумҳуриятларида армияга қарши кампания кескин фаоллашиши билан бирга қўшинлар ва флотга йигитларни жўнатишни барбод этишга қаратилган йўналиш ҳам яққол кўзга чалинди. Миллий ҳарбий қўшилмалар тузиш, территорияларнинг ўзида қўшин қисмларини тўлдиришга ўтиш тўғрисида талаблар илгари сурилди, ҳолбуки, СССР халқ депутатлари Съезди Қуролли Кучларни тузишнинг мавжуд принциплари сақланиб қолиши лозим, деб эътироф этган эди. Грузия ва Озарбайжонда хизматга чақирилаётган йигитлар ўтириб олиб, иш ташлашган бўлишди ҳамда эл кўз ўнгида «кўргазмали» очлик эълон қилишди, Болтиқбўйида эса ҳарбий комиссариатлар ёнида мунтазам соқчиликда туришди. Арманистонда эса жумҳурият комиссари, генерал-майор А. Арутюнянга суиқасд уюштиришди, ҳайриятки, бу суиқасд бахтли тасодифга кўра фожиа билан якунланмади.

**— Аввалги ҳарбий хизматга чақириш якунларига қандай баҳо берган бўлур эдингиз!**

— Сира қаноат ҳосил қиладиган эмас. Урушдан кейинги йилларда (эҳтимолки, урушдан олдинги йилларга нисбатан ҳам) биринчи марта мамлакатнинг ҳарбий комиссариатлари гражданларни ҳақиқий ҳарбий хизматга чақириш юзасидан белгиланган топшириқни бажармадилар. Фақат икки округ, яъни Одесса ва Москва округларигина топшириқни уддаладилар.

**— Хўш, бу иш келажакда қандай бўлади!**

— Вазиятга хушёрлик билан баҳо берадиган бўлсак, шуни тан олиш кераккки, яқин йиллар ичида хизматга чақирилувчи ресурслар яхшиланмайди.

Ўтган йилдан бошлаб ҳарбий хизматни ўташ муддати кечиктирилган йигитлар сони ҳам, бошқа турли сабабларга кўра ҳарбий хизматга чақирилиши мумкин бўлмаган йигитлар сони ҳам тез ортиб бормоқда. 1995 йилга бориб ҳар йили рўйхатга олинган ҳар 100 нафар хизматга чақирилувчидан 60 нафари ҳарбий хизматдан озод қилинадиган бўлади.

Уз томонимиздан биз Ҳарбий-Денгиз Флоти матрослари ва старшиналарининг хизмат муддатини уч йилдан икки йилга тушириш учун тадбирлар ишлаб чиқяпмиз. Айрим матрос ва старшина лавозимларини ихтиёрийлик асосида, шартномага кўра, ҳақиқий ҳарбий хизмат муддатидан кўпроқ муддатга тўлдириш мақсадида тажриба ўтказиш ниятидамиз.





**— Ҳарбий хизматга чақиришни ўтказишга қайси сабаблар салбий таъсир этмоқда!**

— Бундай сабаблар кўп. Уларнинг айримларигагина тўхталиб ўтмоқчиман. Масалан, армияга чақирилиш вақти келганида анчагина йигитлар жиноят қилиб қўйишади. Тўла асос билан шуни таъкидлашим кераккки, бугун ана шу муаммо — умумдавлат муаммосидир.

Жойларда ҳарбий хизматга чақирилувчилар рўйхатини тузишдаги қўпол хатолар, армияга чақирилувчи ресурслар сонига даҳлдор маълумотларни пасайтириб кўрсатишга уринишлар хизматга чақириш юзасидан белгиланган топшириқларнинг бажарилишига салбий таъсир этаётган иллатдир. Фарғона, Курган, Калуга, Ленинград, Свердловск, Пермь, Донецк, Черновци, Камчатка, Витебск вилоятларида, Кавказорти, Болтиқбўйи, Ўрта Осиё жумҳуриятларидаги бир қанча ҳарбий комиссариатларда хизматга чақирилувчиларнинг ҳарбий рўйхатини тузишда жуда катта камчиликлар очиб ташланди.

Ҳарбий хизматга чақириш муддатини кечиктириш тўғрисида ғайриқонуний ҳужжатлар тақдим этилиши оқибатида анчагина хизматга чақириш ресурслари камаймоқда.

**— Хизматга чақирилувчи йигитларнинг сифат мезонлари ҳақида гапириш мумкинми!**

— Афсуски, айниқса, Ўзбекистон, Туркманистон, Молдавия, Кавказорти, Болтиқбўйи жумҳуриятларидан хизматга чақирилган анчагина йигитларнинг Армия ва Флотдаги хизмат хусусидаги фикрлари салбийдир, уларнинг миллатлараро муносабатлар маданияти ҳақидаги тасаввурлари ҳам норасодир. Кочоқлар сони кўпаймоқда, ҳарбий қасамёдни қабул қилишдан бош тортиш ҳоллари ҳам ортяпти. Хизматга чақирилганларнинг қарийб 30 фоизи (Болтиқбўйи жумҳуриятларида, Москвада, Татаристон АССРда эса қарийб ярми) норасмий уюшмаларга, жумладан жамоатчиликка қарши йўналишдаги ана шундай уюшмаларга киргандирлар. Айрим йигитлар хизматдошлар ўртасида армияга қарши ташвиқот олиб бориш тўғрисида норасмий ташкилотларнинг раҳбарларидан топшириқ олишган. КПСС аъзолари ва аъзоликка номзодлар сони кескин камайди. Забайкалье, Болтиқбўйи, Сибирь округларига хизматга келаётган йигитлар орасида КПСС ва ВЛКСМ аъзолари, айниқса, кам. Армияга хизматга чақирилишдан илгари ҳеч қаерда ишламаган ёшлар тобора кўпаймоқда. 1980 йилдан буён ана шундай йигитлар сони уч баравар кўпайди. Назаримда, бу фавқулодда таҳликали аломатдир.

Ҳақиқий ҳарбий хизматга саломатлиги туфайли яроқсиз бўлган кишиларни чақириш ҳоллари илгари бўлганидек ҳозир ҳам кўп учраб турибди. Ўтган йилнинг 9 ойи мобайнида Тинч океан флотининг ҳарбий-тиббий комиссияси 960 кишини ҳарбий хизматга яроқсиз, деб топди. Ана шу кўрикдан ўтган ҳар уч кишининг бири руҳий касалликка чалинган. Агар ҳозир балоғатга етмаган 7 мингга яқин гиёҳванд рўйхатга олинганини, яширин нашавандлик эса расмий рақамлардан кўра тахминан беш баравар кўплигини ҳисобга оладиган бўлсак, муаммонинг нечоғли ўткирлиги хусусида ўзингиз хулоса чиқариб олсангиз бўлади. Таассуф билан шуни таъкидлаш кераккки, Қуролли Кучларда хизмат қилиш учун йигитларни сифатли тайёрлашга сўнгги вақтда юқорида номи зикр этилган ташкилотларнинг манфаатдорлиги анча сусайди. Бу эса жуда таҳликали аломатдир.

**— Ана шу таъкидингизни тасдиқлайдиган далиллар борми!**

— Ҳамонки, ўлка ва вилоят ҳарбий комиссариатларининг деярли ярми ҳозиргача ҳам типовой, муқим йиғув пунктларига эга эмас экан, бу шундан далолат бермайдими? Ўша ҳарбий комиссариатлар, омад келиб қолса, мослаштирилган биноларга жойлашадилар, омад келмай қолса жамоат биноларини эгаллайдилар. Масалан, Фарғона, Наманган, Андижон вилоятларидаги йиғув пунктларида элементар шароитлар бўлмагани учун ҳарбий хизматга чақирилаётган йигитлар қўшинларга жўнаб кетишдан илгари бу ерларга бир неча бор келадилар.

**— Суҳбатимиздан қандай умумий хулосалар чиқариб олдингиз!**

— Аввало биринчи хулоса шуки, эндиликда ҳарбий хизматга чақириш ишининг якунлари ҳарбий комиссариат ходимлари, барча тоифадаги ҳарбий комиссарларнинг ҳалоллиги ва ишбилармонлигигагина эмас, уларнинг фаол ҳаётий позицияси, одамлар билан муомала қилиш қобилияти, жамоатчиликнинг соғлом кучларига суяна билиши, таркиб топаётган вазиятга тўғри баҳо бера билиши, шу вазиятга фаол таъсир этишига ҳам боғлиқдир.

Армия хизматига чақириш Мудофаа нозирининг буйруғи билан эмас, СССР Олий Советининг қарори билан эълон қилиниши керак. Чунки хизматга чақириш фақат Армия ва Флотга даҳлдор бўлиб қолмасдан, чегарадаги қўшинларга, ички ва темир йўл қўшинларига ҳам даҳлдорки, булар Қуролли Кучлар таркибига кирмайди.

Ҳарбий бошқарув органларининг партия, совет ва хўжалик органлари, жамоатчилик, ҳуқуқни муҳофаза этиш органлари билан мустаҳкам ҳамжиҳатлиги ҳозирги шароитда янги мазмун касб этмоқда. Ҳозирги жўн бўлмаган шароитда шу ҳамжиҳатликнинг мавқеи тобора ошиб бораверишини яққол кўриниб турибди.

Яна шуни алоҳида таъкидлашим кераккки, биз ёшларни СССР Қуролли Кучларида хизмат қилишга тайёрлаш муаммосига янгича ёндашишимиз, ёшларда гражданлик ва ватанпарварлик фазилатларини камолга етказишга алоҳида эътибор беришимиз зарур. Ҳақиқий ҳарбий хизматга чақиришни ташкил этиш ва ўтказишга ҳам янгича ёндашишимиз даркор. Бу фаолиятнинг демократик шаклларини, бюрократизмни ва одамларга тошбағирлик билан муносабатда бўлишни бартараф этишни, қонунларга қатъий риоя қилиш ва уларни бажаришни, чақирилувчи ресурсларни ҳисобга олиш устидан назоратнинг янги шаклларини қидиришни, ҳарбий хизматга чақирилувчиларни касб-кори ва руҳиятига қараб танлаб олишга эътиборни кучайтиришни, «ялпи ҳарбий мажбурият тўғрисида»ги СССР Қонунининг сўзсиз бажарилишини таъминлаш учун ҳокимиятнинг маҳаллий органлари билан биргаликда ишлашни мужассамлаштириши керак. Армиямиз бугун ва келажакда қандай бўлиши эндиликда ҳаммамизга боғлиқдир.

(ТАСС).

## СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съездида

# СССР ПРЕЗИДЕНТИ М. С. ГОРБАЧЕВ НУТҚИ

(Боши 1-бетда).

корликни, Президентнинг у ёки бу ташаббуслари ва программаларини ишлаб чиқишда уларнинг қатнашишларини тақозо этади.

Ўз-ўзидан равшанки, бу биринчи галда СССР халқ депутатларига тааллуқлидир. Менинг назаримда, Президент кенгаши таркибида жуда катта ва масъулиятли роль ўйнайдиган Съезд, Олий Совет, жамоат ташкилотлари ва бирлашмалари, ижодий уюшмалар, фан ва маданият муассасалари, оммавий ахборот воситалари билан алоқа боғлаб турадиган махсус кишилар бўлиши зарур.

Ниҳоят, президент барқарор жамоат тартибининг, гражданлар ва давлат хавфсизлигининг кафолати бўлиши керак. Биз ҳаммамиз ҳозир бошқарув ва ижроия ҳокимиятининг заифлиги ва фаолиятсизлигини бартараф этиш зарурлигини сезиб турибмиз. Бу, аслини олганда, Президент лавозимини жорий этишни кечиктирмаслик сабабларидан бири бўлди.

Жамиятда аҳвол издан чиқаётганлиги хавфи билан боғлиқ хавотирлик кучаймоқда. Мен бунда зўравонлик, муросасизликни, миллий адоватни авж олдириш, турли шартлар ёрдамида давлат ва жамоат муассасаларига тазйиқ ўтказиш йўли билан ўз мақсадига эришишга уринишларни назарда тутаяпман.

Баъзи гуруҳлар ва арбоблар қўрқувни, граждан уруши, тўнтариш, миллий ҳалокат хавфини ва шу сингари хавф-хатарларни авж олдириш йўли билан ўз қарашларини тиқиштиришга ошкора умид боғламоқдалар. Аммо жамият умуман мамлакат сиёсатига таъсир ўтказишнинг бундай усулларини қабул қилмайди, қайта қуриш мақсадларига тубдан зид бўлган, ҳали ўзини мустаҳкамлаб олмаган демократиямиз учун хатарли бўлган бундай усулларни рад этади. Жараёнларнинг бундай ривожланишига қатъиян чек қўйиш даркор.

Президент ҳокимиятининг вазифаси — гражданларнинг ҳаётига, мол-мулки, қадр-қимматига, ва хавфсизлигига тажовуз қилиш соҳасида ҳам, шунингдек, чайқовчилик, пинҳона иқтисодиёт соҳасида ҳам тоқат қилиб бўлмайдиган тус олган жиноятчиликка қарши қатъият билан курашишдан иборат. Шу мақсадда тегишли қонунлар ижроси устидан қатъий назоратни йўлга қўйиш, зарур фармонлар чиқариш ва, албатта, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларини мустаҳкамлаш талаб этилади. Суд, тергов аппарати, прокуратуранинг мавқеи, ҳуқуқ ва масъулияти улар ҳал этиши зарур бўлган вазифаларга мувофиқ бўлиши учун уларни ислоҳ қилишни жадаллаштириш зарур, деб ҳисоблайман.

Мен масалани шу тарзда ўртага қўяр эканман, ҳуқуқ бузилишига олиб келаётган сабаблар бартараф этилиши учун давлат ва хўжалик идораларининг, барча кадрларимизнинг масъулиятини истисно этмайман. Жиноятчилик кўп ҳолларда ўз илдизи билан хўжасизликка, исрофгарчиликка, мулкка нисбатан ҳурматсизлик муносабатига, моддий қадриятлар, жамоат тартиби зарур даражада ҳисобга олинмаётганлигига бориб тақалмоқда.

Советларнинг янги имкониятлардан фойдаланиш, бу ишга жамоатчиликни жалб этиш, матбуотнинг фаол иштироки зарур тартиб ўрнатиш учун жуда катта аҳамиятга эга бўлади.

Ҳеч қандай ҳокимият одамларнинг биргаликда нормал яшаши учун зарур бўлган ахлоқий негизларни ўзгартиришга қодир эмас. Ўтмишда мамлакатимизда аслида маънавийликни назар-писанд қилмай, уни идеализм деб ҳисоблаганлар, эндиликда эса бу бизга ғоят қимматга тушмоқда. Биз ғоят кенг маънода меҳнатга, илм-фанга, таълимга, санъатга, маданиятга бошқача, виждонан муносабатда бўлишимиз зарур. Барча маънавий қадриятлар жамиятнинг тўлақонли мавжудлиги ва ривожланишининг ҳаётий зарурати сифатида тушунилиши учун шарт-шароит яратиш керак.

Халқларимиз ўзларининг узоқ тарихи мобайнида, жумладан, совет даврида тўплаган ғоят бой маданий бойлигимизга таяниб, жаҳон цивилизацияси қадриятларидан баҳраманд бўлиб, жамиятдаги инсоний муносабатлар бутун муҳитини яхшилаш, Ватанни фаровон қилишга интилаётган барча кишиларни бирлаштириш зарур.

Биз буни ҳали чинакамига англаб етмаган кўринамиз. Гуруҳбозлик жанжаллари жамиятимизни кемирмоқда. Айниқса, ёшлар орасида низолар ўч олишгача бориб етмоқда. Зиёлиларимиз мамлакат тарихининг мана шу қалтис бурилиш босқичида кўп иш қилишлари лозим. Кимлардир жамиятда бирлик бўлишини ва унинг мақсадга мувофиқлигини умуман шубҳа остига қўймоқда. Мен бу фикрга қўшилмайман. Қийин дақиқаларда ҳамиша халқ тўсиқларга қаршилик кўрсатиш, уларни бартараф этиш учун ўз кучларини тўплайди. Одамлар ўзларининг маънавий мураббийлари деб билган кишиларнинг вазифаси эса — ана шундай бирликка бутун чоралар билан ёрдам беришдан иборат.

Бугунги кунда қайта қуришга халақит бераётган барча нарсаларни бартараф этиш учун унинг сиёсати ва ғоялари теварагида бирлашиш зарур, албатта.

Ташқи сиёсат тўғрисида. Кейинги йилларда ташқи сиёсатимиз реализм ва соғлом фикр синовидан ўтди. Дастлабки ёндашув «совуқ урушга» чек қўйиш ва бевосита уруш хавфини бартараф этиш имконини берди. Совет Иттифоқи ўзининг тинчликсеварлик сиёсати моҳияти билан жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўринни эгаллади. Шунинг учун мен ташқи сиёсатимизга нисбатан бирёқлама, баъзан масъулиятсиз хуружларни қатъиян рад этаман. Халқ депутатларининг биринчи Съезди совет халқи номидан ташқи сиёсатга оид маълум қарорни қабул қилиб, уни амалга оширишнинг кафолати бўлди. Президентнинг барча хатти-ҳаракатлари ана шу қарорнинг ҳарфи ва руҳига қатъиян мос бўлиши лозим.

Жаҳон тараққиётининг бурилиш босқичида, урушдан кейинги ҳарбий-сиёсий мувозанат структураси муҳим ўзгаришларга дуч келаётган пайтда бизда Президент муассасаси жорий этилмоқда. «Совуқ уруш»га барҳам берилди, бироқ ҳарбий муҳолифлик ҳали бартараф этилмаган. Шунинг учун хавфсизликни таъминлашнинг сиёсий усуллари шубҳасиз устун бўлган шароитда оқилона етарлилик ва янги ҳарбий доктрина принциплари асосида мамлакатнинг мудофаа сиёсатига раҳбарлик, СССР Қуролли Кучлари тўғрисида ғамхўрлик қилиш ҳам Президент фаолиятида сўзсиз ўрин олиши керак. Бошқача йўл бўлиши мумкин эмас. Мен эндиликда Президент сифатида шундай бўлади, деб сизларни ишонтиришни истайман.

Ҳозирги вақтда биз ҳарбий соҳада ҳам чуқур ислоҳотни амалга оширишимиз зарур. Бу борада катта туркумдаги мураккаб масалаларни ҳал этишимизга тўғри келади ва бу Президентнинг, Президент кенгашининг, ўз-ўзидан равшанки, СССР Олий Совети билан ҳамкорликдаги муҳим юмушларидан бири бўлади. Фурсатдан фойдаланиб, халқ депутатлари Съезди тасдиқлаган принципга — Олий Совет ёки Съезднинг рухсатисиз мамлакат ташқарисида Қуролли Кучларни қўлланиш қатъиян ва то абад истисно қилиниши принципига содиқ эканлигимни тасдиқлашни истайман. Ташқаридан қўққисдан ҳужум бўлганидагина бунга амал қилмаслик мумкин.

Яқин вақт ичида ташқи сиёсат соҳасида нима ишлар қилиниши керак? Катта натижаларга эришиш мақсадида қурол-яроғларнинг барча асосий турлари юзасидан музокаралар жараёнини жўшқинлик билан олдинга силжитиш асосий вазифалардан биридир. Шу йилнинг ўзидаёқ бундай натижаларга эришилса яхши бўларди.

Вашингтонда Президент Буш билан бўладиган учрашувга катта ечимлар тайёрланмоқда. Бу ечимлар Совет — Америка муносабатларини яхшилашда янги қадамни билдирибгина қолмай, жаҳон сиёсатининг ижобий тенденцияларини мустаҳкамлашда икки буюк давлатимизнинг муҳим ҳиссасига ҳам айланади. Шарқий Европада биз билан иттифоқчи бўлган барча олти мамлакатда тарихий аҳамиятга молик ўзгаришлар содир бўлди. Улар билан тўла кенг ҳуқуқлилик ва ўз йўлини ўзи танлаш эркинлиги принциплари асосида муносабатлар ўрнатиб, бу муносабатларда янгича тафаккурга зид бўлган барча нарсаларни чиқариб ташлаб, неча ўн йиллик қалин мулоқотда тўпланган барча қимматли, чинакам тараққийпарвар қадриятларни сақлаб қолиш муҳимдир.

Германия масаласи алоҳида ўрин эгаллайди. Бу масала ҳозир Европа сиёсатининг марказидадир. Шу кунларда позициямизни кўп маротаба баён этиб беришимга тўғри келди. Позициямиз халқимизга ҳам, барча манфаатдор томонларга ҳам яхши маълум. Унинг моҳияти шундан иборатки, немисларнинг табиий бирлашиш ҳуқуқи амалга оширилиши Германия территориясида уруш хавфини батамом ва абадул-абад бартараф этиш керак. Бошқа барча жиҳатлар — тўрт давлатнинг ҳуқуқи ҳам, чегараларнинг бузилмаслиги ҳам, Умумевропа жараёни билан алоқа ҳам, Германиянинг НАТОда бўлиши номақбуллиги ҳам, иккинчи жаҳон уруши якунлари юзасидан сулҳ шартномаси зарурлиги ҳам шундан келиб чиқади.

Халқаро воқеаларнинг жадал ривожи АҚШ ва Канада иштирокида шу йилнинг кузида Олий даражадаги Умумевропа учрашувига янгича аҳамият касб этади. Европа марказида бирлашган Германия вужудга келаётганини ҳисобга олиб, блок системасини хавфсизлик, ўзаро ҳамжиҳатлик ва ҳамкорлик коллектив органлари билан алмаштириш тўғрисида ўйлаб кўриш пайти келди.

Ҳозирнинг ўзидаёқ «Хельсинки-икки» га қараб йўл тутишимиз керак, бу шартнома халқаро муносабатлар тарихидаги икки даврни боғлаши мумкин.

Бир қанча нуфузли мамлакатлар қўшма баёнотлар ва ҳамкорликнинг турли соҳаларига доир ўнлаб битимларни имзоладилар. Бу ҳужжатларга ўзаро содиқлик — барқарорлик, хавфсизлик ва тараққиётнинг, Европада эса — «Умумевропа хонадони» сари реал ҳаракатнинг энг муҳим омилларидан биридир. Бу билан биз маҳкам боғландик. Президент мазкур ҳужжатлардаги принципиал ва амалий тадбирларнинг рўёбга чиқарилиши устидан назорат қилишга ҳақлидир.

Янгича фикрлаш сиёсати ривожланаётган мамлакатларга қизиқишимиз сусайганини билдирмайди. Тенг ҳуқуқ учун, ижтимоий, тараққиёт, демократия ва инсонга муносиб турмуш учун курашаётган давлатлар билан бирдамлигимиз ўзгармасдир.

Осиё-Тинч океани йўналишида Владивосток ва Красноярск ташаббусларини изчиллик билан амалга ошириш, уларни аниқ, амалий муносабатлар майдонига ўтказишга тўғри келади.

Бизни буюк Ҳиндистон билан кўп йиллик мустаҳкам ҳамкорлик боғлаб турибди. Хитой Халқ Республикаси билан ҳамкорлик яхши ривожлана бошлади.

Европада ва Осиёда тинчликсевар ҳамжамиятларни вужудга келтириш жараёнлари, менинг фикримча, охир-оқибатда бутун Европа ва Осиё кенглигида хавфсизликнинг ягона системаси билан якунланиши керак.

Яқин Шарқдаги вазиятни жиддий англашга, биз учун, бутун жаҳон ҳамжамияти учун муҳим бўлган регионда фаол сиёсатимизни тиклашга тўғри келади.

Лотин Америкаси ташқи сиёсий муомалаларимизда борган сари каттароқ ўрин эгалламоқда. Бу ерда ҳам халқаро тараққиётнинг ижобий тенденцияларини биргаликда кучайтириш имконияти вужудга келмоқда.

СССРнинг жаҳон-хўжалик алоқалари системасига қўшилиши ва атроф муҳитни муҳофаза қилишдаги халқаро куч-ғайратларда иштирок этиши муаммоси доимо Президентнинг диққат марказида бўлиши керак.

Дунёнинг ўзаро боғлиқлиги кучайиб бораётган шароитда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг беқиёс аҳамиятини яна тасдиқлашни истардим. БМТ ролининг тикланиши ва унинг бунёдкорлик вазифалари кучайиши инсоният тарихида тинч давр сари ҳаракатнинг энг муҳим омиллари эканлигига ишончим комил.

Сўзимни якунлаб, шуни айтишни истардимки, барчамиз, юздан ортиқ халқларнинг ўғил ва қизлари ўз миллий ва маданий анъаналаримиз билан, беназир хусусиятларимиз билан ягона хонадонда яшаяпмиз. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президенти лавозимининг роли ва вазифаси мамлакатда миллий тотувликни, ўзаро ҳурмат ва яхши қўшничилик руҳини қарор топтиришдан иборат, деб биламан. Гражданлар осойишталиги принципларини қарор топтириш, халқ манфаатларини баён этиб, ҳимоя қилиш — СССР Президенти сифатида мен учун энг олий мақсад ва муқаддас бурчдир.

Халқимизга, унинг иродасига, ахлоқига, ақл-заковати ва билимига, унинг соғлом идрокига таянмай туриб, Президент ҳокимиятини ижро этиш билан боғлиқ бўлган барча нарсаларни тасаввур қила олмайман.

Қайта қуришни илгари суришга ҳал қилувчи ҳиссасини қўшаётган ишчилар синфининг мададига умид қиламан.

Ер юзида чинакам хўжайин бўлган совет деҳқонларининг бунёдкорлик кучига ишонаман, унинг меҳнатига эрк бериб, озиқ-овқат муаммосини ҳал этамиз.

Ақл-заковат ва маънавий қудрат кучини талаб қилувчи қайта қуришнинг энг муҳим вазифаларини ҳал этган ва ҳал этадиган фан ва маданият арбобларига, бутун совет зиёлиларига ўз фикрим ва нигоҳимни умидворлик билан қаратаман. Ёшлардан, масъулиятли сиёсий қарорлар қабул қилишда, уларни рўёбга чиқаришда йигит ва қизларнинг реал иштирокидан, ёшликнинг бунёдкорлик куч-ғайратидан умидим катта.

Мен катта авлоднинг донолигига ва умум иши учун бутун умрлари давомида синовдан ўтган ғамхўрлигига, унинг Советлар ҳокимияти обрў-эътибори мустаҳкамланишидан манфаатдорлигига доимо таяна олишимга ишонаман.

Совет Иттифоқи Қуролли Кучлари сафларида ўз бурчини ҳалол адо этиб, мамлакатимиз ичида тинч ўзгаришларнинг мустаҳкам кафолатини яратаётган кишиларга ҳам мурожаат қиламан.

Президент сифатида мамлакатимиздаги энг нуфузли сиёсий куч бўлган коммунистлар партиясига ўзининг XXVIII съездига ҳаракат дастурини амалга оширишда муваффақиятлар тилайман. Партия эълон қилган программавий мақсад — инсонпарвар мақсад, демократик социализм халқ орзу-умидларига, унинг очиқ, демократик, адолатли ва гуллабяшнаётган жамиятда яшашга интилишига мос келади.

Мамлакатимиз оғир даврни бошидан кечирмоқда. Лекин агар биз ғайрат-шижоат билан, аҳил ҳаракат қилсак, албатта, ана шу қийинчиликларни бартараф эта оламиз.

Қўрқув ва тушкунликка барҳам бериб, ўз кучимиз ва имкониятларимизга ишонч билан қарашимиз керак. Куч ва имкониятларимиз эса жуда катта. Рус халқи ва у билан кўп миллатли буюк давлатга бирлашган бошқа халқлар ўзларининг умумий Ватанини тиклай оладилар. Ва албатта, қайта қуриш ҳамда социалистик янгиланиш йўлларида бунга эришадилар.

## Иқтисод ва ҳаёт

Василий СЕЛЮНИН

# ИҚТИСОДИЁТНИНГ ҚОРА ТУЙНУКЛАРИ

Иқтисодчилар бир неча марта бу рақамга шубҳа билдиришганди. Хўш, ҳақиқатда аҳвол қандай? Буни билиш учун фол очиш шарт эмас. АҚШни мисол қилиб олайлик. 1902 йилда Қўшма Штатларда 6 миллиард киловатт-соат, 1972 йилда эса ундан 308 марта кўп электр энергияси ишлаб чиқарилган. Қиёсий ҳисобда мос равишда миллий даромад АҚШда шу даврда 7 баробар ўсган. Электр энергияси ишлаб чиқаришнинг ўсиши натижаси бир хил бўлгани ҳолда миллий даромад уларда 7 баробар, бизда эса 86 баробар ўсиши мутлақо мумкин эмас. Шу боис бизда ҳам ўсиш 7 баробар бўлган дейиш тўғрироқдир.

Агарда эътибор берган бўлсангиз расмий ҳисобда ҳам, бизнинг ҳисобда ҳам миллий даромаднинг ўсиши электр энергияси ишлаб чиқаришнинг ўсишига қараганда секинроқ. Бу бирликлар доимо бирбирига мос келмаслиги ҳам мумкин. Дунёда энергетик инқироз бошлангандан сўнг охирги ўн йилликда АҚШда иложи борича энергияни камроқ сарфлайдиган ишлаб чиқаришга зўр беришмоқда. Натижада миллий даромад ва энергия ишлаб чиқаришдаги ўсиш бир-бирига яқинлашди. Бизда эса мутлақо тушуниб бўлмайдиган ҳодиса юз берди. 1987 йилда электр энергияси ишлаб чиқариш 4,1 фоизга, миллий даромад эса 2,3 фоизга ўсди. Умуман олганда бу натижани нормал дейиш мумкин. Бироқ кейинги, 1988 йилда ушбу рақамлар бирданига ўрин алмашиб қолди: энергия ишлаб чиқариш 2, миллий даромад эса 4 фоизга ошган. Бундай сакраш ҳатто иқтисоди ривожланган мамлакатларда ҳам бўлмаган.

Мўъжиза бўлмаганлиги аниқ. Демак ҳисоботда қўшиб ёзишган. Текшириш шуни кўрсатдики, 1988 йилда миллий даромадимиз ошмаган ҳам, камаймаган ҳам. Ҳисобот бўйича эса у 600 дан 625 миллиард сўмга етган. Хўш, бу қўшимча нимани билдиради? Ҳеч нарсани: бу рақамлар ортида истеъмол буюмлари, нақд маҳсулот йўқ. Амалда биз фақат кўпайтирилган рақамга эгамиз холос.

Ушбу статистик уйдирманинг қандай келиб чиққанлигини аниқлашга ҳаракат қиламиз.

IV

Иқтисоддаги қайта қуриш тарихи ҳозирча технологик хаёлпарастликдан секинлик билан бозорга асосланган иқтисодиётга, маҳсулот ишлаб чиқариш ғоясига ўтишдан иборат. Назаримда ўзгаришларнинг инқилобий тусда бўлишини эълон қилган ислоҳотчиларнинг ўзлари ҳам бу инқилоб бошида қанчалик чуқур бўлишини охиригача тушуниб етишмаган.

Бизда ишлаб чиқариш қуроли эскирган, тармоқлар структураси нормал эмас, ишчи кучининг сифати паст. Бошқача қилиб айтганда, жамиятнинг ишлаб чиқарувчи кучлари бизни қониқтирмайди, уларни ўзгартириш режалаштирилган. Ишлаб чиқариш муносабатлари ишлаб чиқарувчи кучларнинг ривожланишига тўсқинлик қилаётгани ҳам қайта-қайта таъкидланганди. Ниҳоят биз ўзимизга зарур бўлган давлат қурилишига ҳам эга эмасмиз — янгисини, ҳуқуқий давлатни яратиш лозим. Бироқ назарияга кўра ишлаб чиқарувчи кучлар ишлаб чиқариш муносабатлари билан биргаликда ишлаб чиқариш услубини ҳосил қилади, ишлаб чиқариш муносабатлари (базис) эса давлат ва бошқа устқурмалар билан биргаликда ижтимоий-иқтисодий формацияни, яъни ижтимоий тузумни ташкил этади. Демак биз оз эмас, кўп эмас, ишлаб чиқариш услуби ва ижтимоий тузумни ўзгартиришимиз керак. Бу фикр эълон қилинмаган, аммо ислоҳотчиларнинг эълон қилган назарияларидан худди шу нарса келиб чиқади.

Лекин биз нимани нимага алмаштиришимиз лозим? Аскарлардек кўрмасдан алмаштира олмаймиз-ку! Олим ва жамоат арбоби Ю. Афанасьев яқинда матбуотда шундай деди: бизда қурилган нарса социализм эмас, уни келажакда яратиш керак. У ҳолда жамият, ривожланиш мақсади тушунарли; носоциализмдан социализм сари. Шу ўринда яна бир савол туғилади; хўш, етмиш йил давомида биз нима қурдик ўзи? Наҳотки Пушкиннинг маликасига ўхшаб сичқон эмас, қурбақа эмас, аллақандай бир бедаво махлуқни дунёга келтирган бўлсак? О. Лацис ва бошқа қатор олимлар шоша-пиша жавоб беришди: ҳар қанча бузилишлар, чекинишлар ва нуқсонларга қарамай бизнинг ижтимоий тузумимиз социалистиклигича қолади. Агарда шундай бўлса уни нимага алмаштиришни таклиф қиласиз? Ахир ҳеч кимга социалистик ғоялардан чекинишга йўл қўйилмайди деб қатъий айтилганку. У ҳолда инқилобий ўзгаришлар тўғрисида гап ҳам бўлиши мумкин эмас, мавжуд тузумни такомиллаштирилса етарли.

Ҳақиқатан ҳам жамиятнинг базиси ишлаб чиқариш муносабатларидир. Бу эса мулкчилик муносабатларидир, соддароқ қилиб айтганда ишлаб чиқариш воситаларининг кимга тегишли ёки тегишли эмаслиги. Бизда айнан социализм қурилган деяётганларнинг даъвоси ҳам шундан: ишлаб чиқариш воситалари ҳозирча давлатники бўлсада умумга тегишлидир, хусусий эмас. Демак, қанақасига айлантирманг, нимаики баҳона кўрсатманг, барибир ерда якка (ёки юмшоқроқ қилиб айтганда оилавий ферма) хўжалик тузиш, акционер мулкчилик яратиш ёхуд шу руҳдаги қандай бўлмасин туб ўзгартишларни амалга ошириш — бу жамиятнинг базисли асосларидан чекиниш деганидир. Мажбурий, шароит тақозоси билан бўлса-да, ҳар ҳолда чекинишдир. Гўё мулкчилик, маҳсулот ишлаб чиқариш, пул манфаатлари маълум маънода кўзда тутилмайдиган коммунистик жаннат йўлидаги бир дамлик тин олиш, нафасни ростлаш.

Мунозара қандай кутилмаган хулосаларга олиб келиши мумкинлигини сезган назариётчилар тезда баҳсга чек қўйишди. Жамият бу хулосаларни қабул қилмаган бўларди. Баъзилар учун у ўта кескин бўлиб туюлиши мумкин эди, — ахир арзимаган нарса учун ҳам қатъий қилиб «принципларимдан воз кечолмайман» деганлар бўлдику. Ўзгалар эса, улар қаторида камина ҳам бор, бошқа сабабга кўра консерваторларга қараганда кўпроқ янги назариётчилардан чўчишади: етмиш йил давомида мамлакатни бузиб, вайрон қилиб, текислаб жаннат томон сургашди, энди эса либерал мутафаккирлар чиқишадида: йўқ, уни бунақа судраш керак эмас, мана биз қанақа судраш кераклигини кўрсатамиз, дейишади ва кўнглимиздагидек одамсифат бир тузумни бунёд этамиз. Лекин ҳолимизга маймунлар йиғламасмикин?

Доноларимиз баҳслашиб турган бир пайтда ҳаёт илдам ҳаракат қилишни талаб этарди. Маъмурий аппаратнинг жон-жаҳди билан қаршилик кўрсатишига қарамай қабул қилинган қонунлар ҳамманинг эсида бўлса керак. Ушбу қонунларга кўра хўжалик юритишнинг янги қоидалари эълон қилинганди; заводларнинг режаларини харидорларнинг буюртмаларига кўра тузиш, ишлаб чиқариш воситаларининг улгуржи савдосига ўтиш, ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш, нарх белгилашда маълум эркинлик ва ниҳоят ҳазина билан ҳисоб-китоб қилгандан сўнг даромаддан мустақил фойдаланиш. Бу қоидаларни битта тармоқ мисолида кўрайлик.

Мамлакатимиз дон йиғувчи комбайнларни АҚШга қараганда 14

7

баробар кўп ишлаб чиқаради. Фақат бузуқ машиналарнинг сони Америка саноати 70 йил давомида ишлаб чиқарган машиналар сонига тенг. Демак, бу комбайнларнинг керагидан ортиқча эканлиги тушунарли. Янги қоидага биноан шундай дейиш керак эди: қани Ростсельмаш ва Красноярск заводларидаги ўртоқлар, қалпоғингизни қўлингизга олиб бир мамлакатни айланиб чиқингчи, ўз шахсий пулига (ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш бўлгандан кейин бу мақсадга давлат ҳисобидан ажратиладиган бебилиска пул бўлиши мумкин эмасда) сизнинг машинангизни оладиган хўжаликлардан қанча буюртма тушаркин? Ишонч билан айтиш мумкинки, мазкур корхоналар ҳозирги ишлаб чиқариш дастурининг чорак қисмини ҳам қоплай олишмасди.

Улар нима қилишсин, ўзларини қандай боқишсин? Бу билан давлатнинг иши йўқ. Иқтисодиёт ижтимоий таъминот бўлими эмас. Кўрсатма ёки буйруқ эмас, боржўғи маслаҳат беришимиз мумкин. Кейинги уч йил ичида 4 миллион кишига томорқа учун ер ажратилди. Митти тракторлар ишлаб чиқаришга уриниб кўринг. Агар уларнинг сифати ҳам, нархи ҳам ўзига яраша бўлса бозорингиз касод бўлмаслиги аниқ. Бу иш тўғри келмаса, бошқасини қидиринг. Қисқаси, деярли ҳамма нарса тақчил бўлган бозоримизни тўлдириш учун ғимирланг! Ўта ландовур бўлган одамгина буюртма йўқ деб ўтириши мумкин.

Хўш, ҳозир ўша комбайнчиларга қийинми? Йўқ. Негаки, бир қўлларини чўзишганди — мана сенга режа, мана сенга давлат буюртмаси дейишди. Ҳазина ҳаммасини сотиб олади — машинага пул тўлаш учун жамоа хўжаликларига қарз беради, кейин эса ундан воз кечиб ҳам юбораверади. Иккинчи қўлни узатишганда эса режага яраша фонд ва ишлаб чиқариш учун зарур бўлган маҳсулот беришди. Фонд бўйича бирор нарса беришмаса режани бажаришни ҳам талаб қилишмайди. Улгуржи бозорда маҳсулот излаш, шериклар билан алоқа ўрнатиш — бу таваккалчилик дегани, югур-югури кўп бўлган ишдир.

Ҳаётда ҳеч кимнинг манфаатига зиён етказмайдиган туб, айниқса инқилобий ўзгаришлар бўлмайди. Биринчи ва нисбатан содда бўлган қоида, яъни завод дастурини харидорлар буюртмаси бўйича тузиш режа тузувчиларни, шунингдек режани яхшими, ёмонми бажариб турганларни енгил ҳаётдан, аниқроғи, бир бурда нонларидан маҳрум қилди. Ва ислоҳотчилар чекинишди. Йўқ, эълон қилинган принципларни расман бекор қилишгани йўқ, аммо амалда ишлаб чиқаришни ҳамон юқоридан кўрсатма бериб режалаштирмоқдалар.

Лекин ислоҳотни бутунлай итқитишгани йўқ. Ғоят муҳим бўлган бир қоида амал қилмоқда: ишлаб чиқаришнинг нарх ҳажми оширса корхона хизматчиларининг иш ҳақини кўпайтириш ҳуқуқига эга. Уларга маълум меъёр белгиланади: дейлик маҳсулот учун олинадиган ҳар бир сўмнинг ўттиз тийини иш ҳақи фондига тушади. Ушбу меъёрга биноан қанча кўп маҳсулот чиқарсанг, иш ҳақи фондига шунча кўп пул ўтади. Харидорга ўша маҳсулот керакми ёки йўқ — бу аҳамиятга эга эмас: негаки у режа бўйича тайёрланганми, демак ҳақ тўланиши ҳам кафолатланган. Рағбатлантириш фонди ҳам ишлаб чиқаришнинг нарх ҳажмига боғлиқ, дарвоқе, бу фондни тўлдириш манбаи олинадиган фойдадир. Ана шундан сўнг корхоналарнинг нима учун ишлаб чиқаришни сўмда кўпиртириб, фойдани кўпайтиришдан манфаатдор эканликларини тушуниш қийин эмас.

Бу қандай амалга оширилади? Кўрсатма режалар сақланиб қолар экан, корхоналарга фойдали буюртма излаш амалда тақиқланган — нимани буюришса ўшани бажар. Бундай шароитда фаровонликка етишишнинг энг осон йўли маҳсулот нархини кўтаришдир. Ўшанда ҳамма муаммо бирданига ҳал бўлади: ахир ишлаб чиқариш кўлами — бу нарх ва маҳсулот миқдорининг кўпайтмаси, фойда эса нарх ва таннарх ўртасидаги фарқ дегани-да. Бозорга асосланган иқтисодиётда ҳам ишлаб чиқарувчи албатта ўз маҳсулотини қимматроқ сотишга интилади, нархни табиий равишда ишловчи «қоида», яъни тўлаш қобилияти эҳтиёжи бор. Бизда эса нарх ҳануз буйруқ тарзида белгиланади. Маҳсулотга «М» («М» — модернизирование — такомиллаштирилган) ҳарфини қўйишса бўлди — бир неча тийинга такомиллаштирилади-ю, нархи эса икки ҳисса ортади. Амалдор нархчини жинни қилиш осон — дарвоқе уни алдашнинг ҳам ҳожати йўқ, унинг ўзи алданганига хурсанд. Бозорга асосланган нарх белгилаш бўлганида эди, харидор ушбу маҳсулотни олишдан бош тортарди ва ҳамма меҳнат зое кетган бўларди.

Яна комбайнларни мисол қилиб олсак. Яқингинада «Дон» машиналарини 18 мингдан сотишарди, ҳозир эса донаси 56 минг сўм туради. Шунда ҳам бозори чаққон, ҳали биротасини ҳам конвейердан қайта қўйишга жўнатишгани йўқ. Ишлаб чиқариш кўлами ва миллий даромаднинг рекорд даражада ўсганлиги ана шундан. Муваффақиятга нарх-навони кўтариш орқали эришилди.

Корхоналарнинг мамлакат миллий даромадига қўшган ҳиссаси — бу маош ва фойданинг умумий суммасидан иборат. Маошнинг яшин тезлигида ошганлиги ҳақида юқорида гапирдим. Хўш, фойда масаласи қандай? Ўтган йили уни халқ хўжалиги бўйича 6,2 фоизга кўпайтиришни мўлжаллашганди, лекин ҳисобот бўйича маълум бўлдики, ушбу кўрсаткич 10,3 фоизни ташкил этади. Иқтисодиётнинг бу

8

қадар самарадор бўлиши мумкинлигини хаёлпарастлар ҳам тасаввур қилолмайдилар. Афсуски, негадир ҳаётда ҳеч ким бу ўсишни ҳис этмади. Фойданинг бир қисми моддий рағбатлантириш фондидан корхоналарнинг хизматчилари қўлига берилди. Ушбу фонд режа бўйича 6,1 фоизга ортиши керак эди. Амалда эса... нақд 33,7 фоизга ўсди!

Нақд пулнинг муомалада қадрсизланиши ва маҳсулот билан таъминланмаганлиги янгидан яратилган нархнинг ишлаб чиқаришга сингиб кетмаганлигини кўрсатади. Деярли бўшаб қолган истеъмол бозорига улкан миқдордаги пул бостириб кирди ва уни янчиб ташлади. Кулфатнинг илдизи мана шунда. Бизнинг хатомиз иқтисодий ислоҳот ўтказмоқчи бўлганимизда эмас. Хўжаликнинг барбод бўлиши сабаби мутлақо аксинча, яъни биз иқтисодиётда қайта қуриш қилмадик. Ислоҳот йўлида биз энг осон йўлни танладик: маҳсулот ишлаб чиқарувчининг харидор олдидаги масъулиятини жорий қилмай туриб, корхоналарга иш ҳақини ошириш ҳуқуқини бердик. Айнан Ҳазрати Олий харидор ишлаб чиқарувчининг фаолиятига баҳо бериши керак эди: ё пешона тери билан топган сўмга маҳсулот харид қилиши ёки унинг бутун меҳнатини қадрсизлантириши лозим эди.

V

Шундай бўлсада умуман олганда маҳсулот сотиш камайишининг сабаби нимада? Бир қарашда истеъмол шўъбаси энг охирида инқирозга учраши керак эди — ахир унга ҳам машинасозлик билан бир хил устунлик берилганку. Мазкур тармоқларни ривожлантириш учун кўпроқ маблағ ажратилганди ва сўзсиз бу беш йилликнинг тўртинчи йилида ўз натижасини кўрсатиши керак эди. Миллий даромад ошмаса, янги нархда ҳисобланган капитал маблағ миқдори ўзгармасада барибир устунлик берилган тармоқлар миллий даромаднинг инвестиция қисми уларнинг фойдасига қайта тақсимланганлиги учун ҳам илгарига қараганда жадалроқ ривожланиши керак эди. Имконият эса бизда бунинг учун керагидан кўп: саноат учун ажратилган капитал маблағларнинг қарийб 60 фоизини хом ашё тармоғи ютиб юбормоқда. Табиийки, устунлик берилган тармоқлар учун инвестицияни ҳам улардан олиш режалаштирилганди.

Қани кўрайликчи, тузилишда амалда қандай ўзгаришлар бўлди. Турғунлик йили, 1970 йилда мамлакатда сарфланган ҳар 100 сўм капитал маблағдан 5,3 сўми истеъмол буюмларини ишлаб чиқаришни (саноатнинг «Б» гуруҳи) ривожлантиришга ажратилган. Бу рақам кейинчалик тобора камайиб борди ва 1985 йилга келиб 4,4 сўмни ташкил этди. Нима ҳам дердик, брежневчилик даврида бошқа нарса кутиб ҳам бўлмасди. Шу боис ҳам Леонид Ильич тўғрисида ажойиб бир нақл тўқилган: «Партия совет кишисини барча зарур нарсалар билан таъминлашга қарор қилди ва сизлар, ўртоқлар бу кишининг кимлигини биласизлар». Бироқ, мана, бошқа давр келди, бошқа номлар тарих майдонига чиқди. Хўш, нима бўлди? 1986—1987 йилларда «Б» гуруҳининг ҳиссаси 4,4 сўмдан 4,1 сўмга тушди. Хорижлик иқтисодчилар билан бўлган суҳбатда мен ушбу рақамларни тилга олсам, ҳар сафар: адашмаяпсизми? деб қайта-қайта сўрашади. Таассуфки, адашмаяпман.

Бу кўрсатгич ҳеч қачон шу қадар паст бўлмаган. Ҳатто уруш арафасида, 1940 йилда ҳам «Б» гуруҳи ҳар юз сўмдан 5,8 сўмини оларди. Албатта ушбу рақам ҳам жуда оз. Аммо ҳозирги 1986—1988 йилларда ана шу кўрсаткичга эришилганида эди, истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш учун қўшимча 7 миллиард сўм ажратилган бўларди. Бу пулга бир йилда бир миллион дона енгил автомашина ишлаб чиқарадиган завод қуриш мумкин. Бугун сарфланган капитал маблағ — эртанги турмуш фаровонлигини оширувчи қувватдир. Ҳозирги аҳволда маҳсулот қаёқдан бўлсин?! Жун олиб келгани бориб, сочимизни олдириб келдик, деб шунга айтадиларда.

Хўш, машинасозликда нима ўзгариш бўлди? Беш йиллик тўғрисидаги қизғин нутқлар, режалар ва қарорлардан сўнг бу тармоқ 1985 йилда ҳар 100 сўмдан 8,9 сўм олган бўлса, 1988 йилга келиб бу рақам 4,6 сўмга тушди. Қисқариш деярли икки баробар! Ундов белгисини ёқтирмайман, бироқ шу ўринда уч марта ундов қўйишга тайёрман. Ажабланарлиси шундаки, машинасозлик шу қадар қашшоқ бўлсада, ишлаб чиқаришдаги рекордлар бўйича энг олдинда. 1988 йилда бу соҳада ўсиш умуман саноатдан 1,6 баробар ўзиб кетди. Бунинг ҳеч қандай сири йўқ: ўсиш суръати пул билан ўлчанади, яъни нархни кўпиртиришда ҳеч қайси соҳа машинасозликнинг олдига тушолмайди. Нақд маҳсулот ишлаб чиқариш эса анча камайган. Бироқ шу ўринда яна қизиқ фактга дуч келамиз: умуман олганда машина етишмаслиги сезилмади. Аксинча, истеъмолчиларга тракторларни, роботларни, комбайнларни, энг замонавий станокларни зўрлаб сотишга тўғри келди. Шунда ҳам ҳозирги кунда 14 миллиардлик маҳсулот омборда чанг босиб ётибди — оладиган одам йўқ. Кўриб турибсизки, бизга техника эмас, ақлу-фаросат етишмайди.

Агарда инвестицияда машинасозлик ва истеъмол шўъбасининг ҳиссаси камайган бўлса, кимники ошди? Маблағлар кимнинг фойдасига қайта тақсимланди? Яна хом ашё тармоғи ҳисобига. Биргина ёнилғи-энергетика тармоғининг ўзи 1985 йилда инвентицияланган ҳар 100 сўмнинг 14,7 сўмини «ютди» ва йилдан йилга бу рақам ошиб бориб 21 сўмни ташкил этди. 1988 йилда инсон онги тасаввур қила олмайдиган воқеа юз берди: юқорида номи тилга олинган тармоқ ўз ривожи учун 45,1 миллиард сўм ёки 1987 йилга қараганда 1,5 баробар кўп сарфлади. Лекин жин ҳам урган йўқ! Фақат бир йиллиқ қўшимча маблағ (15 миллиард) беш йилликнинг икки йилида бутун «Б» гуруҳи учун ажратилган маблағга деярли тенг.

Ваҳоланки беш йиллик арафасида: биз аллақачоноқ ёнилғи қазиб олиш, металл қуйиш, ўғит ишлаб чиқариш, ёғоч тайёрлаш бўйича биринчи ўринга чиқиб олганмиз, шундай экан, келинг, ушбу соҳаларнинг ривожланишини тезлаштирмайлик; пировард маҳсулотга хом ашё сарфлашни камайтириш тўғрироқ бўлади, бинобарин биз ресурслардан эҳтиётсизлик билан фойдаланишда ҳаммадан ўзиб кетганмиз, дея бутунлай бошқа нарса тўғрисида келишиб олгандик. Расмий ҳисобот бу фикр муваффақияти тўғрисида маълумот беради. 1988 йилда хом ашё тармоқларида ишлаб чиқариш тахминан 2 фоизга ошган, миллий даромад эса Давлат ҳисоб қўмитасининг маълумотига кўра анча кўп, 4,4 фоизга ошган. Демак, пировард маҳсулот учун биз бойлигимизни камроқ сарфлай бошлаганмиз.

(Боши ўтган сонларда).

(Давоми бор.)

9

# «КАМАЛАК»

## ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

### Наврўз мушоираси

#### Чорлов

Азал-азал Наврўзжон,
Байрамларнинг зўрида.
Нуроний чол, кампирлар
Турар давра тўрида.
Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.
Наврўз нишонаси бу,
Бободеҳқон иш бошлар.
Эзгу ният билан у
Ерига уруғ ташлар.
Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.

Бизнинг элда бу айём,
Сумалаксиз ўтмайди.
Ялпиз сомса ёпмасдан
Азиз меҳмон кутмайди
Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.
Қизлар учар арғимчоқ,
Тақиб сочга гул мунчоқ.
Боғу-роғлар безанган,
Мисли сулув келинчак.
Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.
Яйлов узра таралар,
Чўпон найин навоси,
Минг бир дардга даводир,
Тоғу — тошлар ҳавоси.

Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.
Давраш кенг олайлик
Улкан кураш бошланди.
Пойгага от солайлик,
Ана улоқ ташланди.
Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.
Товус мисол таралар,
Раққоса қиз нози билан.
Ҳикмат бахши куйлайди,
Думбирадай соз билан.
Келинг Наврўз сайлига,
Сиз ҳам келинг майлига.

ҲИКМАТ бахши.
Самарқанд вилояти.

#### Уйғониш

Қиш кунлари адоқ борлиқ уйғонди,
Борлиқ билан бирга тарих уйғонди,
Томирларда оққан мардлик уйғонди,
Бу кун қиёсингга тополмасман сўз,
Бу кун Ватанимда бошланди Наврўз.
Майсага айланиб хазон уйғонди,
Дарёлар сувидан уммон уйғонди,
Қушлар парвоздан осмон уйғонди,
Бу кун қиёсингга тополмасман сўз,

Бу кун Ватанимда бошланди Наврўз.
Дарахтлар шохида куртак уйғонди,
Боболардан мерос эртак уйғонди,
Кўкракларда муштдай юрак уйғонди,
Бу кун қиёсингга тополмасман сўз,
Бу кун Ватанимда бошланди Наврўз.
Қотиб ухлаб ётган Шарқим уйғонди,
Ерда қолиб кетган ҳақим уйғонди,
Қўйдай ювош деган халқим уйғонди,
Бу кун қиёсингга тополмасман сўз,
Бу кун Ватанимда бошланди Наврўз.

Асрор МЎМИНОВ.

#### Оқ отида келган йил

Оқ отида от йили —
Келар, оппоқ қаноти.
Эртакдаги қаҳрамон
Отидай зўр қомати.
От йили — олтин ёлинг
Силаб, севиб тарайлик.
Ҳар лаҳзангни қадрлаб,
Парваришлаб қарайлик.
Орзуларнинг қўлида
Қанот қоқиб учамиз.
Мақсад марраларини
Биргаликда қучамиз.

Эртакдаги каби сен
Қанот қоққин кўкларга.
От йигитнинг йўлдоши —
Ҳамроҳ бўлгин кўкларга.
Чў, дегинда сапчисанг,
Зумда қуйғунг ойга-да.
От йилим, йилим аро
Ғолиб бўлган пойгада.
Очиб берайлик сенга
Кўнгилларни майдонин.
Шарафласин туёғинг

Чавандозлар Ватанин.
Улоқларин унутиб
Қўлёзган авлодга,
Ғалабани эслатиб,
Ўргат шиддат, ғайратга.
Ҳар бир ўзбек боласи
Сенга бўлар маҳлиё.
Нурдай таралган ёлинг
Ҳаёлларимга тўтиё.
Оқ отида келган йил,
Жиловингни тутқазгин,
Ҳаммани эзгу орзу
Мақсадига етказгин.

Қамбар ЎТАЕВ.

#### Келур

Отланинг колхозчи дўстлар ўлкага Наврўз келур.
Оламни гулла безатмиш, ваҳ гўзал гулюз келур.
Бегубор гулдек, очилган ҳур диёрим ҳар ёғи
Нур сочиб боғу, чаманга ул малак, юлдуз келур,
Яйраса парвоз этарда боғу бўстонлар аро
Шодланиб булбул тилига чах-чах-у, куй-сўз келур.
Тўкди ёш кўкда булутлар, шошар тоғдан жилғалар,
Шарқираб оқмоқда сувлар, дарёда қундуз келур.
Эй ҳаёт гўзаллигингни, ўзгача айлаб баён,
Кимга қандай, менга у, ҳар ҳур дилбари ёлғуз келур.
Безавол келдинг баҳорим давримиз топгай камол,
Дейдилар бундай баҳордан, ҳосили мўл куз келур.
Шеър ила Деҳқонийингиз таъзим айлаб айтади,
Шайланинг колхозчи дўстлар, нозанин Наврўз келур.

Тўхтамурод ДЕҲҚОНИЙ

#### ҲИСОБЛИ ДУНЁ

Ҳамма нарса ҳисобли дунё
Бугун чечан тилимиз учи.
Оҳ, қанийди
шунга муносиб
чаққонланса қўлимиз кучи.

Ғофур ЖУМАНИЁЗОВ.

## МУСАВВИР ИЛҲОМИ



Заминимиз янги кўйлак кийган кунларда, қирмиз юзли қизларимиз ҳам сергул рўмолларини ўраб чиқади. Мабодо янги рўмолсиз қолишса, сочларига гуллардан безак қилишади. Муҳими, васий тилимизнинг хазинабони бўлмиш Навоийнинг ушбу сатрларини ёдга олишади:

**Ҳар тунунг қадр ўлубон**
**Ҳар кунунг ўлсун Наврўз!**

Қадимда ана шундай бўлган. Бу қутлуғ кунларда Қизил гул сайли, Сумалак базми, дастурхон кўрикларида наврўзнинг энг ёқимли, энг нафосатли, энг уддабурон қизлари кўзга ташланади. Ҳар бир йигит ўзига Наврўз маликасини танлайди. Бу ошкора-пинҳона нигоҳлар байрамнинг энг жонли лаҳзаларидир. Бу нигоҳларнинг бир нуқтага бирлашувидан янги ҳаёт, янги йил, янги кун бошланади.

Мен таниқли ҳайкалтарош, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Дамир Рўзибоевнинг устахонасида «Наврўз маликаси» деб номланган янги асарни кўриб, беихтиёр шулар ҳақида ўйладим.

Ҳайкалтарош тасаввуридаги Наврўз маликаси қандай? Биринчи галда у заминга яқин, далага яқин, туркона чеҳрали бир қиз.

Улуғ Чўлпоннинг мана бу сатрларини эсланг:

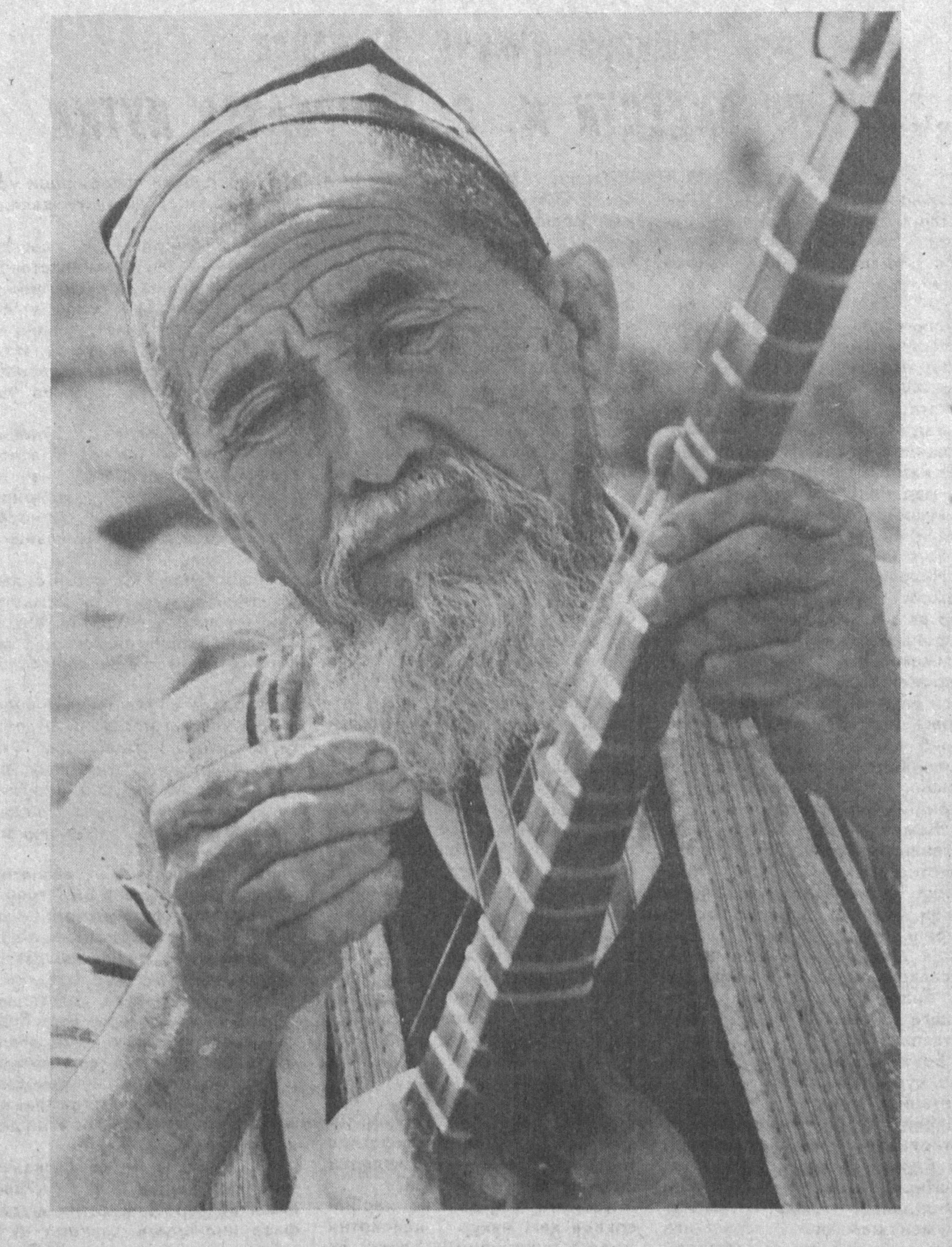
**Сиз дейсизким, мен**
**кўкларни ўйлайман,**
**Ер бетига сира назар**
**солмайман!**
**Янглишасиз: мен кўкларга**
**бекинган**
**Ер қизидан хаёлимни**
**олмайман.**

Ҳайкалтарошнинг ана шу ер қизи — Наврўз маликаси бир зум ўйга толган, қўлидаги лола ранги шоир айтганидек, унинг юзига кўчган. Қолаверса, лола шаклидаги қабоқлар, лола гулғунчасидек лаблар, лола бағридаги доғдек, қоп-қора қошлар... Майда-майда ўрилган сочлар... Унинг бошдан-оёқ шу туриши нафис бир лола каби... Ҳайкалтарош бу ишни Зарбанддан келтирилган улкан тошга кўчириш иштиёқида.

Ҳайкалчанинг ихчам ишланиши — маҳоратнинг кучи. Мени қувонтирган яна бир нарса — тасвирланган қизнинг ҳолатидаги майинлик, зеболик. Муаллиф бу асарида Оврупо мактабидан узоқлашган, Қадимги Туркистон санъатининг таъсири сезилади. Айёми тоза йилда, навбаҳор айёмида кўнгилга завқ, руҳга қувват бағишловчи бир асар пайдо бўлибдиким, бу нафақат муаллифнинг, балки томошабиннинг ҳам бахти.

Сиз суратда Д. Рўзибоевнинг «Наврўз» маликаси» асарини кўриб турибсиз.

**Нодир НОРМАТОВ.**



**Тожи бобо Оллоёровнинг пенсияга чиққанига ўн йилдан ошди. Бироқ у қўлини қовуштириб ўтирадиганлардан, тиниб-тинчийдиганлардан эмас. Гагарин ноҳиясидаги Партия XXIV съезди совхози марказий ремонт устахонасида қоровуллик қилаётир. Бироқ, отанинг севимли машғулоти бу эмас. У узоқ йиллардан буён миллий чолғу асбоблари ясашда донг таратган. Сурхондарёнинг ман-ман деган бахшилари Тожи бобо ясаган созларда қўшиқ айтишади. Бу устанинг соз ясашга жони-дилини, бутун маҳоратини сарф этганидан.**

**СУРАТДА: уста Тожи бобо Оллоёров соз ясаётган пайтини кўриб турибсиз.**

И. ХЎЖАЕВ суратга олган. (ЎзТАГ фотолавҳаси).

## «Театр—менинг ҳаётим»

Жумҳурият халқ артисти Собир Раҳмонийни ўзбек Аркадий Райкини деб атаган эдилар. Саҳна санъаткори бугун 80 ёшга кирди. Наманганда актёр туғилган кунга бағишланган тантанали кеча бўлди.

Собир Раҳмоний дастлабки «Шарқ» ҳаваскорлик труппаси ташкил этилган 1927 йилдаёқ ижодий фаолиятини бошлаган эди. У ўз дўстлари — артистлар билан бирга Навоий номли Наманган театрига асос солди. Санъаткорнинг ижодий бисотида жами икки юздан ортиқ роль бор. У Шекспир, Гоголь, Ҳамза асарларида ўйнаган. Собир Раҳмоний, айниқса, комик санъаткор сифатида шуҳрат қозонди. У бир қанча ҳажвиялар, ҳазил-мутойибалар, кулгили шингил ҳикоялар ёзган. (ЎзТАГ).

## Рақамлар тили билан

**(СССР Давлат статистика қўмитаси ахборотидан)**

### ҚАРИЯЛАР ҲАҚИДА

● 1989 йилнинг 1 январида мамлакатимизда истиқомад қилаётган ва давлатдан нафақа олаётган қариялар сони 58,6 миллион кишини ташкил қилган. 1989 йилда эса бу рақам СССР аҳолисининг 17,1 фоизига тенг келди.

● Кейинги беш йил мобайнида Совет Иттифоқи аҳолисининг нафақа тўланадиган қариялари сони қарийб бир миллион кишига кўпайган.

● 1988 йилда ўртача нафақа миқдори 80,4 сўмни ташкил этган.

● 1989 йилнинг 1 январида мамлакатимиздаги қарилигига биноан нафақа оладиган ишчи ва хизматчиларнинг 10 миллион нафари ёки уларнинг 17 фоизи халқ хўжалигида меҳнат қилишни давом эттирган.

● 1988 йилда қариялар ва қаровсиз қолганлар уйларида 340 минг одам истиқомат қилган.

● Ҳозирги вақтда мамлакатимиздаги ҳар беш қариядан бири якка ўзи яшайди.

### БОЛАЛАР ҲАҚИДА

● Мамалакатимиз оилаларидаги эр ва хотиннинг 58 фоизи иш билан банд.

● 1988 йилда 9,8 миллион ёки 27 фоиз мактаб ўқувчилари куни узайтирилган гуруҳларга қатнаган.

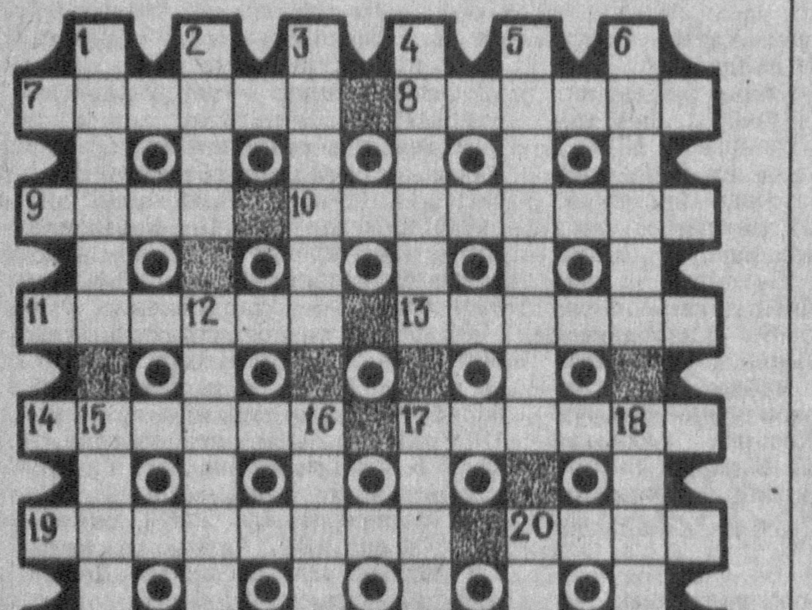
● 1988 йилда Ўзбекистон ССРда туғилган ҳар минг боладан 43,3 нафари 1 ёшга етмай вафот этган. Ўтган йили бу рақам 37,5 ни ташкил қилиб, 1988 йилга қараганда 13,4 фоизга камайган. СССР бўйича олиб қараганда бу рақамлар 1988 йилда — 24,7, 1989 йилда 22,3-ни ташкил этади. Энг юқори болалар ўлими Тожикистон ССРда қайд этилган. Жумҳуриятда 1988 йилда янги туғилган ҳар минг боладан 48,9 нафари, 1989 йилда эса 43,2 нафари 1 ёшга тўлмай оламдан ўтган.

## КРОССВОРД * КРОССВОРД *

**ЭНИГА:** 7. Таниқли футбол командаси. 8. Абдулла Ориповнинг шеърий тўпламларидан бири. 9. Уйғуннинг табиат манзараларини акс эттирган шеъри. 10. Ўзбек шоири, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси. 11. Хушбўй кўкат. 13. Кемани бир жойда тўхтатиб туришда қўлланиладиган чангаксимон оғир темир. 14. Сув ёки шамол кучи билан айланадиган содда механизм. 17. Ўзбек классик шоири, «Феруз» қўшиғининг ғазали муаллифи. 19. Ер куррасининг ҳаёт мавжуд бўлган жойлари. 20. Жамият тараққиётида муҳим воқеа юз берган маълум вақт оралиғи. 21. Садриддин Айнийнинг тарихий романи. 22. Тожикистондаги шаҳар.

**БЎЙИГА:** 1. Илмий асар. 2. Ҳиндистондаги буюк дарё. 3. Инглиз адибаси, «Сўна» романи муаллифи. 4. Транспорт станцияларидаги йўловчилар учун мўлжалланган жой. 5. Қанотли жонивор. 6. Мусиқа тури. 12. Афғонистоннинг шимоли-шарқидаги баланд тоғ ўлкаси. 15. Ҳаракат йўналиши билан шимол томон йўналиши оралиғидаги бурчак. 16. Кимёвий элемент, инерт газ. 17. Рус совет шоири. 18. Йиртқич ҳайвон. 20. «Робинзон Крузо» романи муаллифи.

Ф. ОРИПОВ тузган.



## ЙЎЛДА ФАЛОКАТ БЎЛМАСИН

**Йўлларимизда транспорт воситалари сони ортиб бормоқда. Бу кўча ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш муаммосини ўткирлаштирмоқда. Жамоатчи мухбиримиз бу борада қилинаётган ишлар ҳақида Тошкент шаҳар давлат автомобиль инспекцияси бошқармаси диагностика станцияси бошлиғи, милиция капитани Д. УМАРОВ билан суҳбатлашди.**

**— Даврон ака, баъзан ГАИ ходимлари йўлда тўхтатилган транспорт воситасини ипидан игнасигача текширишни одат қилиб олишган. Бунга ҳожат бормикин? Унинг ўрнига қондабузарлар билан шуғулланилса бўлмайдими?**

— Машинанинг чироғи, қўл ва оёқ тормозлари, рулни бошқариш системасини қаттиқ текшираётган ГАИ ходимидан ҳеч ким ранжимаслиги керак. Афсуски, айрим ҳайдовчилар унча-мунча камчиликни назарписанд қилмай панд ейдилар. Ўтган йили шаҳримизда носоз транспортни бошқариш оқибатида 13 та йўл-транспорт ҳодисаси юз бериб, 1 киши ҳалок бўлди, 16 киши тан жароҳати олди.

**— Техника кўриги Сиз бошқараётган станцияда ўтказилади. Унинг муддати қандай? Техника кўриги талаблари нималардан иборат?**

— Техника кўриги ҳар йилгидай 1 январдан бошланиб, 31 июлгача давом этади. Шуни айтиб ўтиш керакки, бу йил жуфт йилларда заводдан чиққан енгил автомобиллар техника кўригига тақдим этилиши зарур.

Юқорида айтиб ўтганимдек, техника кўриги энг аввало ҳайдовчига керак. Унга тайёргарлик жараёнида машинадаги ҳаракат хавфсизлигига таъсир кўрсатадиган нуқсонларни бартараф этиш мумкин бўлади. Ҳайдовчи техника кўриги пайтида ўзининг ҳайдовчилик гувоҳномасини, соғлиги ҳақидаги маълумотни, транспортнинг техника паспортини, йўл солиғини тақдим этиши керак. Шу ўринда йўл солиғи ҳар бир от кучи ҳисобига 25 тийин ўрнига 50 тийин бўлганлигини яна бир бор эслатиб ўтаман.

**— Даврон Ниёзқулович, мана «машина техник жиҳатдан соз бўлиши керак» дедингиз. Дўконлар пештахталаридан ном-нишонсиз йўқолиб кетаётган матоҳлар учун техника кўригига келган ҳайдовчи айбдор бўлиб қолмайдими?**

— Биз анқонинг уруғига айланиб қолган эҳтиёт қисмлари борлигини эътиборга оламиз, албатта. Лекин машина агрегатлари, қисмларини сохталаштирган, техника кўригидан ўтганлиги ҳақида қалбаки белги урдирган кимсаларни аниқлаб, уларга тегишли чора кўриб борамиз. Ўтган йили техника кўриги белгисини қалбакилаштирган 209 киши, машинанинг агрегат ва қисмларини ноқонуний алмаштирган 25 киши аниқланди. Уларнинг айримлари устидан, масалан А. Хаимов, М. Коломенский, Р. Назаров, А. Ориповлар устидан жиноий иш қўзғатилди. Шунинг учун ҳайдовчилардан техника кўригига масъулият билан ёндашишларини илтимос қиламиз.

**— Шу кунларда диагностика станциясида деярли навбат йўқ? Бу нима билан изоҳланади? Бесабаб техника кўригидан ўтмаган енгил автомобиль эгаларига қандай чоралар кўрилади?**

— Ҳақиқатан, ҳозир диагностика станциямизда техника кўригидан ўтаётган машиналар жуда кам. Бу одамларимизни ҳали вақт бор-ку, деб, бугунги ишни эртага қолдираётгани билан изоҳланади. Эртага эса ҳамма ёпирилиб келади, натижада навбатда туриб, соатлаб вақт йўқотишлар бошланади. Техника кўригидан ўтмаган машина эгаларига келсак, уларга қонун доирасида жарима солинади. Биз буни хоҳламаймиз. Ўйлайманки, ҳайдовчиларга ҳам жарима тўлайвериш ёқмаса керак.

**— Биз ҳам йўлларимизда кўнгилсиз воқеалар юз бермаслигини истаймиз. ГАИ ходимлари билан ошиқча суҳбат қурмайин деган ҳайдовчиларнинг ҳар бири ўз вақтида техника кўригидан ўтадилар деб ўйлаймиз.**

**Ғ. БОЛТАБОЕВ**
**суҳбатлашди.**

## Шифокор меҳри

Мен оғир руҳий ва асаб касалига мубтало бўлиб, кўп дард тортдим, бормаган шифокорим, ётмаган касалхонам қолмади. Аммо шифо топмадим. Кундан-кун дардим оғирлашиб, руҳим чўкиб бораверди. Кунлардан бир кун поликлиниканинг йўлагида, асаб врачига навбатни кутиб эзилиб ўтирардим, кимдир елкамга қўл қўйганини ҳис этдим. Қарасам, тепамда оқ халатли аёл жилмайиб турарди. У очиқ чеҳра билан мени ўз хонасига таклиф этди. Ўрнимдан туриб, унинг орқасидан юрдим. У мени бу ерда кўпдан бери тез-тез учратаётгани учун соғлиғим билан қизиқиб юраркан.

Терапевт Фарида Усмонова нимадан шикоят қилишим билан қизиқди. Унинг одамийлигими ёки касбининг устаси эканлигими, билмадим, хуллас, ўзига ром этди ва бутун дардимни унга тўкиб солдим. У эса дардим ўткинчи ва тез шифо топиб кетишимни ишонтириб айтди. Муолажам билан унинг ўзи шуғулланиши истаги туғилганлигидан хурсанд бўлдим. Шу вақтга қадар бундай ишончли, кўнгил кўтарувчи ва қатъий муомалани эшитмаган эдим. Руҳим беихтиёр тоғдай кўтарилди. Унинг айтганларини бажара бошладим. Кундан-кунга тетиклашиб, танамга қувват, чеҳрамга табассум, лабимга кулгу қўна бошлади. Ниҳоят оғир дардим танамдан ариб, болаларимга яна оналик, оиламга бекалик қила бошладим. Бунинг устига болалар боғчасидаги меҳнатимга ҳам қайтдим. Менинг учун ҳаёт қайтадан бошлангандай бўлди. Бу бахтга ўша очиқ чеҳрали аёл — Тошкент шаҳар, Фрунзе ноҳиясидаги 19-поликлиника врачи Ф. Усмонова туфайлидир. Шу боис шифокорлик касбини танлаган кимсада энг муҳими инсонга меҳр ва садоқат бошқача бўлиши кераклигига қаноат ҳосил қилдим. Шундагина у инсонларни ҳар қандай дарддан ҳалос этиши мумкин. Мен Ф. Усмоновага ўзимнинг чуқур миннатдорчилигимни изҳор қиламан. Зора бу таъзим кўплаб врачларнинг ўз беморларига меҳрини товлаб, уларни дарддан ҳалос этишига кўмаклашса.

**Лола**
**АБДУЛЛАЖОНОВА,**
**Фрунзе ноҳияси.**

## «ШУЪЛА»

«Ёш ленинчи» адабий уюшмаси

**ЁШ ИЖОДКОРЛАР ДИҚҚАТИГА!**

«Шуъла» адабий уюшмасининг навбатдаги машғулоти шу йил 18 март соат 14.00 да жумҳурият ёш ижодкорларининг «Илҳом» клубида бўлади.

Машғулотга уюшманинг барча аъзолари таклиф қилинади.

## ТВ

**18 МАРТ — ЯКШАНБА**

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий ахборот.

* * *

10.00 «Бойсунда қор эриганда». Фильм-концерт («Ўзбектелефильм»). 10.30 Мактаб ўқувчилари учун. «Компьютер сабоқлари». 10.55 «Хотинимнинг эри». Муқимий номли Ўзбек Давлат мусиқий драма ва комедия театрининг спектакли. 12.45 «Ҳужжатли экран». Кинокўрсатув. 13.30 Амалий давра суҳбати. «Иш билан банд қилиш» программаси амалда. 14.30 «Алифбо сабоқлари» (такрор.). 15.00 «Дўстлик» программаси. «Замандас».

**Тижорат видеоканали**

16.00 Андижон вилояти Валиқчи ноҳия «Тарона» ансамбли ижро этади. 16.45 Реклама.

● МТ I

8.30 Спорт ҳамма учун. 8.45 Ритмик гимнастика. 9.15 «Спортлото» тиражи. 9.30 «Эрта саҳарлаб». 10.30 «Ватан хизматида». 11.30 «Блиц» тонгги дам олиш программаси. 12.00 М. Вахутинский чалади (сибизға). 12.05 «Здоровье». 12.50 Эртак ва саргузаштлар оламида. «Қорқиз». Бадиий фильм («Ленфильм»). 14.30 «Педагогика ҳамма учун». 16.00 «Қишлоқ янгиликлари». Панорама. 17.15 Фигурали учиш. Жаҳон чемпионати. Кўргазмали чиқишлар. Канададан кўрсатилади.

**Якшанба кинозали**

19.30 «Бу яна нимаси?..». Мультфильм. 20.05 «Аткинс». Бадиий фильм («ДЕФА», ГДР, «Бухарест», Румыния). 21.30 «7 кун». 22.30 Абадият ҳақида ўйлар. 22.45 Мирей Матье куйлайди (Франция).

● МТ II

8.30 Зарядкага сафланинг! 8.45 «Тулкилар товуқлар билан қандай дўстлашишди». Мультфильм. 9.05 Камер концерти. Киевдан кўрсатилади. 9.25 «Ягуар». Бадиий фильм, субтитр билан («Мосфильм»). 10.50 «Жигули аср охирида». Экология ҳақида ҳужжатли фильм. «Она-замин ташвишида» туркумидан. 11.05 Коллаж (реклама, эълонлар, ахборот). 11.10 РСФСРда хизмат кўрсатган артист Э. Грач концерти (скрипка). 11.55 Миллий баскетбол ассоциацияси профессионаллари ўртасида баскетбол бўйича АҚШ чемпионати. 12.55 «Биз яшаётган олам». Режиссёр П. Коган фильмлари: «Махфий буюртма», «Ёз яқин». 13.40 Болалар учун фильм. «Қўҳна чордоқ сири» (Югославия, Чехословакия). 15.00 «Совет Россияси» видеоканали. 17.30 «Планета». Халқаро программа. 18.30 Мусиқий видеоканал. 20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Ака-ука Люлар». Мультфильм. 2-қисм. 20.45 «Агар сиз...». 21.30 «7 кун» (сурдо таржимаси билан). 22.30 «Бу ажойиб камолот ёши». Бадиий фильм (Болгария). 23.40 Сувга сакраш. СССР ва АҚШ терма командаларининг матчи.


ЁШ ЛЕНИНЧИ

«Молодой ленинец»
орган ЦК ЛКСМ
Узбекистана

Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ:
700083, ТОШКЕНТ
ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.

ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА — 32-56-58
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.
513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.
ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Р. — 04144. Д. — 23199.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.